

Ebaruwa eya Paulo yajojera **AWARUUMI** **Amang'ana ku owuimpi**

Ebaruwa eya Awaruumi eno yajojwa no *Omutumwa Paulo omwaka ogwa 57 ni yawanga ku omugizi ogwa Korintho. Yagijojera Awakristo awaawanga Rooma, omugizi ogwa yageezanianga okuwitamo na ari mu olugendo lwae olwa okune, olwa okulanzia *injili. Mu ebaruwa eno, Paulo agamba-gambra Awakristo Awagiriiki na *Awayaudi awaawanga mu ekaniisa eya Rooma mu engira ezigawukane-gawukaane, nikulondokana ne enkola na amaingirizio aga ewifuwo ewia Awakristo wiwiri wino.

Paulo agerera Awaruumi geeza ku okuganya okwa Awakristo, okwawanga ni kuiwisre mu owugambi owuri mu *Endagano Enkulu, ni katio kwawonekananga ku owueru ku Yesu, Omununuzi kandi *Meesia owarindwanga okuza. Awakristo Awayaudi waawanga ni wazoganiizie owulamu wuawu owua Owukristo ne enkola yaawu ezia okulonda *ensikirra ezia ediini yaawu. Paulo awasiagizia na awalaga mbwe Omukristo owa kuwuene asugaane a-ee Katonda owuti ku okuganya okukangatrwa no *Omwoyo Omweru. Omukristo okangatiirwe no Omwoyo Omweru aaza okutuusia okuagala okwa ensikirra eya Katonda mu owulamu wuae. Awoola mbwe Omukristo ari omuntu osiwuulwe

okuema ku endagirra ezia Endagano Enkulu kandi aingiire mu owulamu owua owukire owukangatiirwe na amaani aga Omwoyo Omweru. Paulo alagana mbwe Omukristo no omuntu ori owuyanga kandi ari ale no owulamu owua owuoni. Ari mu owulamu owuyia kandi ari mu empurizanio ni Katonda.

Amakeezio agasookere

¹ Ni inze Paulo, *omukurumu owa *Kristo Yesu, owaeterwa emirimo egia okuwa *omutumwa kandi owaloworrwa emirimo egia okulanzia *injiili eya Katonda. ² Injiili eno Katonda yagigamba-gambako kale okuwitra ku *awagambi waae mu endagano yaae enzeru. ³ Injiili eene egamba-gamba ku omuzia waae owaazanga okuwa omuizukulu owa Daudi, ku owulamu waae owua ku ekialo kuno. ⁴ Ni ku amaani aga *Omwoyo Omweru, yalaganiwua ki Omuzia owa Katonda ori na amaani goona olwa yaziuka aema ku awafu. Ono nio Yesu Kristo Omwami iifu. ⁵ Katonda yatu-aa owusiza owua okuwa awutumwa ni kuwitra ku Yesu omulala oyo kugere tueete awantu woona awaema mu enganda ziona wamuganyeko kandi wamulonde, kugere eriina riae rieewue owunene. ⁶ Inywe Awaruumi mwona muri awalala ku awantu awaaetwa okuwa awantu awa Yesu Kristo.

1:1 Awat 9:3–15; 26:16; Gala 1:15–16; Efee 4:11 **1:2** Awat 13:32–33; Awaru 3:21; Gala 3:8, 16; 1Pet 1:10–12 **1:4** Math 1:1
1:5 Awat 9:15; Awaru 11:13; 15:15–19; Gala 2:7, 9; Efee 3:2; 1Timo 2:7

⁷ Kutio mbajojera inywe awantu awari Rooma, awa Katonda agonziizie kandi awayaeta mbwe wawe awantu waae omwene.

Muwe no owusiza no owuolu owuema ku Soifu Katonda no *Omwami iifu Yesu Kristo.

Paulo agala okugia Rooma

⁸ Owusookere nyiranzia Katonda otioo ni kuwitira ku Yesu Kristo ku inywe mwona aeniki amang'ana aga okuganya kwinyu ku Kristo gaizuule ekialo du. ⁹ Katonda owankorra emirimo egia okulanzizia awantu injiili egamba-gamba ku omuzia waae, na amaani gange goona eng'ene nio okawa omuwoni wange ku kiomo mbaingirizia ¹⁰ enyinga ziona ni nsawa. Nsawa Katonda mbwe ni kuri okuagala kwae, aganye ampe iwaga eria okuuzza okuwawona nyingeeno, ni kuesekana.

¹¹ Amiiga gandia ni inywe ino kugere nyize mbaeeko ensereki ezia mu omwoyo ezia Katonda amiire okuta mu owulamu wuange kugere muwe awakalangufu ku Katonda. ¹² Ekia mboola ni mbwe, ni tuuza okuugaana, nyiza okuwa-ambia amaani mu okuganya kwinyu, kandi mwona muuza okunyambia amaani mu okuganya kwange, kandi twona tuuza okutunzania owufwanani. ¹³ Awiina wange, nyagala mumanye mbwe nawuno reero, kangi ino miire okukola wukalu kugere nyize mbawone ni nyaigarrwa. Nyagala ino mbwe kiomo miire okuwa ni nkola emirimo egia Katonda agati ya enganda zindi ezitari ezia awiifu *Awayaudi, nkole owufwanani agati iinyu kugere awantu

wagaluke waganye kandi walonde Yesu Kristo. ¹⁴ Mu omwoyo gwange, ndi no omusango ogwa okuira amang'ana amalootu aga Kristo ku awantu woona, awari mu ewialo ewikomere ne ewiri enyima, awaganga awasomere na awamaya awataasoma. ¹⁵ Ekio niki ekigera ni nyagala okuuzza okulanzia amang'ana aga Katonda Rooma ino.

¹⁶ Inze mbula ensuuko ni injiili aeniki injiili nie egingre amaani aga Katonda aga okununula awantu woona awari no okuganya, okutanikra ku Awayaudi kutuuka ku awatari Awayaudi. ¹⁷ Injiili nie etulaga kiomo owuigolovu owuemera ku Katonda wutuukrwa kandi mbwe awawutuukra na awaganyire ku Yesu weng'ene, okuemera mu owutanikro paka mu owutuuko. Kuri mala kiomo kwajojwa mu endagano mbwe, “Omuntu ori mu empurizanio ni Katonda ku okuganya, nio oril-ama.”†

Katonda aswawuka awooni woona

¹⁸ Okusu okungi ino kuamba Katonda no owuoni owua awantu woona awalowera owueru owua Katonda okuwonekana ne enkola ziauw embiiwi, kandi okusu okwo kuwaazra ni kuema ku igulu ku Katonda. ¹⁹ Waswawukwa ni Katonda aeniki ewintu ewia awantu waesa okumanya ku Katonda wiona wiri enze wawimanyire geeza kandi Katonda omwene nio omiire okuwamanyisia ewintu ewio wiona. ²⁰ Okuemera Katonda yaluka ekialo, awantu wamiire okuwa ni

1:13 Awaru 15:22 **1:16** Awat 13:46; 1Kori 1:18, 24; 2Timo 1:8

† **1:17** Abak 2:4 **1:17** Awaru 3:21–30; 4:1–25; 10:4–13; Gala 3:9–12; Filiip 3:9; Awaib 10:38 **1:18** Awaru 2:5, 8; Efee 5:6

wamanyire amaani amangi agawula omurengo agatariwua aga Katonda ari nago, ne ewigera Katonda awa Katonda wiona. Ewintu wino ngawiwonwa na amiiso, ni wawimanyire aeniki wawona ewintu ewia Katonda yaluka. Kutio okawoola mbwe iye ngawimanyire aweeya.

²¹ Ni kukawa mbwe awantu wamanyire Katonda otio, ngawamu-aa owuti owusugre nae yawa kandi ngawamuiranzia otioo. Ni aa okukola otio, amaingirizio gaawu gaoneeke kandi emioyo giawu gimwamre ti. ²² Wawoola mbwe wari awaganga ni wari awamaya. ²³ Aa okusawa Katonda omulamu ori no owunene, wasawa katonda ensaasa eziwanzrwe mu omufwano ogwa omuntu ofwa ne ezindi ezifwana enyonyi ne entiang'i ezimoola alala ne ezitamoola.

²⁴ Enkola embiiwi zino nizio ezigera ni Katonda awalowa kandi na awalekula wakole-ukola ewintu ewia ensuuko ewia emioyo giawu giagala, ewintu ewia waona nawio emiwiri giawu aweene. ²⁵ Wagaluusie owuene owuri ku Katonda okuwa owuweeyi. Wasawa kandi wakorra ewintu ewilukrwe, aa wakasawire Katonda omulusi osugre okueewua owunene amiire goona.

²⁶ Kutio Katonda amiire okuwalekula wawewuwa no okuagala okukola ewintu ewimwamu ewia ensuuko. Namba awantu awekikazi wareka okugia ku owuriri na awasaaza, ni wakola watio na awakazi awiina waawu, ekintu ekiwiiwi ekitasugaane kiikole yawa. ²⁷ Awantu awekisaaza woona nintio wareka okugia ku owuriri na

1:20 Ayub 12:7-10; Zabu 19:1-4; Awat 17:27-28; 1Kori 1:21

1:21 Efee 4:17-19 **1:22** 1Kori 1:19-20 **1:23** Owuiz 4:16-18;
Zabu 106:20; Yere 2:11

awakazi kiomo kusugaane kuwe, kandi emiwiri giawu giyia no okuagala okusooda awasaaza awiina waawu. Awasaaza waitala na awasaaza awiina waawu kandi Katonda awaswawuka owusugre ne enkola ziawu embiiwi ezio.

²⁸ Aeniki walowere ewintu ewia wamanyire ku Katonda kandi ngawamu-aa iwaga mu emioyo giawu, Katonda oona awalekuule mu okuwa no okuingirizia okuoneeke okuwaira mu okukola ewintu ewia watasugaane wakole.

²⁹ Emioyo giawu giizuule du ne ewintu ewiwiiwi ewigawukane-gawukaane, endandiiire no okuagala okuwiiwi. Ee, emioyo giawu giizuule ni iyari, owuisi, okulwana, owuweeyi no owuzigu. Waona amiina aga awantu kandi ³⁰ wata amang'ana amawiiwi ku awantu. Waregere Katonda lwona wari awantu awalulu pe. Emitwe giawu mikalu kandi wagonziizie okuitumbula. Watoola enyinga ziawu okuagarizia engira empia ezia okukola owuoni. Wari awantu awatatiire awiiwuzi waawu. ³¹ Walowa okuwurra amang'ana, kandi ni waifuuwire okukola ekintu, ngawakituusia. Wawula olugonzi kandi ngawambra awiina waawu amasaasra. ³² Kukawa mbwe wamanyire geeza mbwe Katonda ari kuwuene okuwoola mbwe omuntu-umuntu okola ewintu ewifwana wino asugaane afwe, iwo ngawawikola-ukola kweng'ene, ni waganya na awawikola kandi wawatondowola.

2

Awulao oganyiirwe okukengera omwina waae

ekiina

¹ Kutio iwue okengera omwina waa o ekiina, wa no okumanya mbwe okawa anu, oona ooza okukengerwa ekiina aeniki enyinga ezia okola otio, ofwana oikengera ekiina iwue omwene. Ni kutio aeniki ewintu ewia okengera awantu ekiina ni wakola, niwio ewia iwue oona okola. ² Tumanyire mbwe okuswawukwa okwa Katonda aswawuka nakwo awantu ni wakorre ewintu ewifwana wino, kusugaane kandi kuri kuwue. ³ Iwue omuntu-umuntu ono, okakengera otie awandi ekiina ni oona okola ewia wakola? Oingirizia mbwe Katonda aaza okureka okukuswawuka kolaki? ⁴ Kusi otoola wutono owusiza wuae owungi no okugia mpola kwae okwa kangi agia mpola okukuswawuka ku amawi gaao? Osugaane omanyeye mbwe Katonda ari omusiza ni iwue kugere ogaluke oreke amawi.

⁵ Ni iwue, ku okuwa kwao no omwoyo omukalu ogutagaluka, oiwiikiire ekiina ekiwiiwi no okusu okungi okwa Katonda. Ekiina kiazane kiriwa nyanga olwa owutuuko, olwa ekiina ekiri kuwue ekia *Omwami Katonda kirikengwa. ⁶ Owuire owuo Katonda ari-aa omuntu ki omuntu omugawo gwae nikulondokana ne enkola ezia yakola.† ⁷ Awantu awakola olutuunyo mu enkola endootu aa watareka, iwo wagala okutuukra owukaate no owuti owuema ku Katonda alala no okuwa no owulamu. Iwo Katonda ariwa-aa owulamu owutariwua. ⁸ Na awantu awagala ewiawu aweene wieng'ene, awakola owuoni

2:1 Math 7:2 **2:4** Awat 17:30; 2Pet 3:9, 15 † **2:6** Zab 62:12; Emfu 24:12 **2:6** Math 16:27; 2Kori 5:10; Efee 6:8

kandi awalowa okulonda ewintu ewiri kuwuene, iwo Katonda ariwaswawuka owululu ino. ⁹ Owululu ne emidambo giriamba omuntu ki omuntu ku ekialo okola owuoni: okutanikra ku *Awayaudi nikwo awatari Awayaudi. ¹⁰ Ni ku awa enkola endootu, iwo warieewua owukaate, owuti no owuolu ni Katonda: okutanikra ku Awayaudi nikwo awatari Awayaudi. ¹¹ Kuri kutio aeniki Katonda ngatiire amiiso aga omuntu-umuntu.

¹² Kियो awantu awakola owuoni ni watamanyire *ensikirra ezia Muusa wariteeka, nintio awamanyire ensikirra ni wakorre owuoni woona warikengerwa ekiina nikulondokana ne ensikirra ezia Muusa. ¹³ Kuri kutio aeniki okuwurra ensikirra kweng'ene ng'anikwo okugera awantu ni wawa aweeru emberi wa Katonda, ni no okurinda ensikirra nikwo okugera omuntu yawa omweru emberi wa Katonda. ¹⁴ Kutio awatari Awayaudi, awawula ensikirra ezia Muusa, ni mu owulamu wuawu wakola ewia ensikirra ezio ziajala, aweene walagana mbwe wamanyire ewisugaane ne ewitasugaane wikolwe, kukawa mbwe wawula ensikirra ezia Muusa. ¹⁵ Kuri kutio aeniki owulamu wuawu wulagana mbwe ewintu ewia ensikirra ezia Katonda ziganyire nazio wijojerwe mu emioyo giawu. Ee, aeniki enyinga ziona amaingirizio gaawu gawakengera ekiina ku ewintu ewiisre wiona ewia wakola mu owulamu wuawu. ¹⁶ Nikulondokana ni *injili eya inze Paulo ndanzia, nintio kuuza okuwa owuire owua Katonda arikengra awantu woona ekiina ni

kuwitra ku *Kristo Yesu, ku ewintu wiona ewia waakola owuiwisi mu owulamu wuawu.

Okuwa ne ensikirra ezia Awayaudi ngakununula

¹⁷ Katio iwue, oieta Omuyaudi kandi oteere okuganya kwao ku ensikirra ezia Muusa. Oitumbula mbwe ori ampi ni Katonda ¹⁸ kandi mbwe omanyire okuagala okwa Katonda ne ewintu ewilootu ewisugaane wikolwe aeniki wagererwa ensikirra ezia Muusa. ¹⁹ Mu omwoyo gwao oitoola mbwe ni iwue oambra awawuunu ensimbo kandi mbwe ni iwue owueru owua awantu awari mu ekierema. ²⁰ Mbwe ni iwue ota awamaya ku engira kandi omugerezi owa awaana. Oiwona otio aeniki oingirizia mbwe ori no okumanya okutuukre no owuene owuema mu ensikirra ezia Katonda. ²¹ Katio iwue ogerera awandi, niki ekikulowera okuigerera iwue omwene? Olanzizia awantu geeza mbwe wataiwa, ni iwue ekigera no oiwa niki? ²² Iwue olaga awantu mbwe watasooda, mberi osooda? Iwue owoola mbwe ozirre katonda ensaasa ezilongerwe, kuwa kutie mbwe okola ne ewintu ewitoorrwe mu *ekaalu yazio? ²³ Oitumbula mbwe omanyire ensikirra ezia Katonda ezio, ni kandi ni iwue oreetra erina eria Katonda ensuuko no oona ensikirra ezia Katonda. ²⁴ Kuri kiomo kwajojwa mu endagano eya Katonda mbwe, “Ni inywe awagera eriina eria Katonda ni rigamba-gambwako uwiiwi na awatari Awayaudi.”†

2:16 1Kori 4:5 **2:17** Isaa 48:1; Yere 8:8; Awaru 9:4 **2:19**
 Math 15:14 **2:21** Math 23:3–4; Yowa 7:19 † **2:24** Isaa 52:5;
 Ezek 36:22

²⁵ Nyagala mumanye mbwe okuirwa *enyangu kuri ne emirimo ku omuntu olondokana ne ensikirra eng'ene. Ku omuntu otambuka ensikirra ezia Katonda, okuirwa enyangu kuri wusa, kandi kuwulao okugawukana agati yaao no otairrwe enyangu. ²⁶ Kutio otari Omuyaudi otairrwe enyangu na atuusiizie okuagala okwa ensikirra, kuwuene Katonda aaza okumingizia ki omulala ku awantu waae. ²⁷ Ekio nikio ekigera na awatari Awayaudi waaza okulagana mbwe Katonda ari kuwuene okuwakengera ekiina aeniki kukawa mbwe iwo ngawairwa enyangu, ni wa-ambre ensikirra ezia Katonda. Ni inywe kukawa mbwe muri ne ensikirra lwona muirrwe enyangu, ni mukiaona-uona ensikirra ezia Katonda. ²⁸ Aeniki ewintu ewia enze ng'aniwio ewigera omuntu yawa Omuyaudi kuwuene, lwona okuirwa enyangu okukorrwa omuwiri ng'anikwo okuirwa enyangu okuri kuwuene. ²⁹ Yawa! Omuyaudi kuwuene no ori Omuyaudi okuamera mu omwoyo gwae, lwona okuirwa enyangu okuri kuwuene no okuirwa enyangu okwa mu omwoyo okukolwa no *Omwoyo Omweru ogwa Katonda, okutari okujojerwe mu ensikirra ezia Muusa, yaaya. Omuntu oyo Katonda omwene, otari omuntu, nio omutondowola.

3

¹ Katio no owulootuuki okuwa *Omuyaudi? Nakuwa okuirwa *enyangu katio kuri ne emirimoki? ² Ee, wurio owulootu ino okuwa

2:25 1Kori 7:19; Gala 5:3 **2:29** Yere 4:4; Awaru 9:6; Filiip 3:2-3; Kolo 2:11

Omuyaudi kandi okuirwa enyangu kuri ne emirimo mu engira enyingi. Owusookere, Awayaudi niwo awa Katonda yasooka oku-aa amang'ana gaae. ³ Katio omuntu akaingirizia mbwe okutalonda okwa Awayaudi waareka okulonda amang'ana aga Katonda kuesa okugera Katonda oona areke okutuusia ewia yawaifuuwira? ⁴ Yawa! Awantu wooka waweeye, ni Katonda awe kuwene. Kuno kuri mala kiomo kwajojwa mu endagano mbwe:

“Oo *Omwami Katonda. Iwue paka owulootu wuao wuwonekane no ogamba-gamba, kandi owe omukire no okengera awantu ekiina.”†

⁵ Awandi waesa okuwoola mbwe, nakatio ni kuri mbwe amawi giifu galagana geeza kiomo Katonda ari kuwene, mberi Katonda akola geeza okutuswawuka ni tukola amawi? ⁶ Ni ngakuri kutio yaaya, aeniki Katonda na atari kuwene lwona na ataigoloole, akakengera ekialo ekiina otie? ⁷ Omuntu akiaesa okuwoola otino, “Owuweeyi wuange niwuo owugera okuwa kuwene okwa Katonda ni kuwonekana geeza kandi ne eriina riae rieewua owunene. Katio niki ekigera ni nkiakengerwa ekiina mbwe ndi omwoni?” ⁸ Okuwoola otio kufwanana no okuwoola mbwe, “Kane tukole-ukola owuoni kugere owulootu wuweeo.” Kino niki ekintu ekia awantu awatuwoolako amang'ana aga owuweeyi wawoola mbwe tugerera awantu. Katonda ariswawuka awantu awo owusugre ne

3:2 Zabú 147:19–20; Awaru 9:4 † **3:4** Zabú 51:4 **3:4** Emba 23:19; Awaru 9:6; 11:29; 2Timo 2:13

ewia wawoola ewio.

Awulao omuntu omweru owula no owuoni

⁹ Katio tukawoola mbwe Awayaudi wari geeza okukira awantu wandi? Yaaya, ngakuri kutio yawa. Miire okulagana kimo owuoni wukirre Awayaudi na awatari Awayaudi owuagani.
¹⁰ Kuri-uri kimo kwajojwa mu endagano eya Katonda mbwe,

“Awulao omuntu namba omulala ori omweru owula no owuoni,

¹¹ namba omuntu omulala owa amang’ana gaingirra

kandi awulao oagala Katonda.

¹² Awantu wona wagaluuke warekere Katonda.

Wona wawula emirimo

kandi awulao namba omulala okola ewintu ewilootu.†

¹³ Amang’ana agaema mu eminwa giawu gawunya ki ekivundu ekia ekitundu mu ekiwaga ekikiari okuwugrwa.

Okuwoola amang’ana aga owuweeyi nigio emirimo giawu.†

Endimi ziwu zifumia amang’ana agafumuta ki owusungu owua engulusi.†

¹⁴ Waizuule na amang’ana amalulu alala no okufuuwa awantu.†

¹⁵ Wa-anguya okusuluzia amasaai, lwona

¹⁶ asi-uasi aa wagiire warekao eminyakonyaako ne emidambo emingi.

† **3:12** Zabú 14:1-3; 53:1-3; Omuy 7:20 † **3:13** Zabú 5:9 † **3:13**
 Zabú 140:3 † **3:14** Zabú 10:7

17 Ngawamanyire engira eya okumenya na awantu no owuolu,†

18 Iwona ngawatiire Katonda yawa.”†

19 Katio tumanyire kuwuene mbwe *ensikirra ezia Muusa ziambre awantu awari ansi yazio. Kutio ekiina kikira awantu woona aa awulao okawoola ekintu, kandi owuoni owua awantu woona awari ku ekialo wuwonekane kuwuene. Kino kiwanyaga ekia wakaiyambako emberu wa Katonda na awakengera ekiina. 20 Kuri kutio aeniki awulao namba omulala oriwa mu empurizanio ni Katonda ku okulonda ensikirra yawa, ne ensikirra ziateewua kugere awantu wamanye mbwe owuoni niki.

Engira eya okuwa mu empurizanio ni Katonda

21 Ni nyingeeno erio engira ndala eya okureeta awantu mu empurizanio ni Katonda, eta-ambaane no okulonda ensikirra. Katonda amiire okulagana engira eyo geeza kandi eri enze kuwueru. Ensikirra ezia Muusa alala na *awagambi woona waagamba-gamba ku engira eno. 22 Engira yazane eri mbwe Katonda areeta awantu woona mu empurizanio nae ku okuganya kwawu ku Yesu *Kristo. Akorra awantu woona awaweere no okuganya otio aeniki kuwulao okugawukana agati ya Awayaudi na awatari Awayaudi 23 Ni kutio aeniki awantu woona wamiire okukola owuoni kandi ngawasugre emberu wa owueru owua Katonda. 24 Ni wareetwa mu empurizanio nae wusa, no owusiza owua Katonda ni kuwitra ku Yesu Kristo

† 3:17 Isaa 59:7, 8 † 3:18 Zabu 36:1 3:20 Ayub 4:17; Zabu 130:3; Awaru 4:15; Gala 2:16; 3:22 3:22 Awaru 1:17

owawatoola mu amawi mala awata owuyanga. ²⁵ Katonda yafumia Yesu okuwa omusango kugere, ni kuwitira ku amasaai gaae aga yasuluzia, arekere awantu wona awaganyire ku Yesu amawi gaawu. Katonda yakola otio kugere alage awantu owuigolovu wuae, aeniki ku owuorezi wuae ngakaswawuka awantu awa kale ku amawi aga waakola. ²⁶ Katonda yaagalanga mbwe awantu awa mu amiire gano wamanye mbwe ari omulongoole na awareeta mu empurizanio nae ni waganyire ku Yesu Kristo.

²⁷ Katio lwona kirio ekia omuntu akaitumbula nakio mbwe atuukiire na amaani gaae omwene? Yawa, aeniki okuwa kwifu mu empurizanio ni Katonda ngakuema mu okulonda ensikirra yaaya, ni kuema ku okuganya ku Yesu Kristo. ²⁸ Kuri kutio, aeniki tumanyire kuwuene mbwe omuntu awa mu empurizanio ni Katonda ku okuganya, ni ngaku okulonda ensikirra yawa. ²⁹ Kusi Katonda ni Katonda owa Awayaudi weng'ene? Ngari Katonda owa awatari Awayaudi wona? Ee, ari Katonda owa awatari Awayaudi wona. ³⁰ Aeniki Katonda no omulala, kiomo areeta Awayaudi mu empurizanio nae ku okuganya ku Yesu Kristo, nintio lwona ku okuganya okulala okwo, areeta awatari Awayaudi mu empurizanio nae. ³¹ Kusi omuntu akaingirizia mbwe ni tugerera okuganya ku Yesu kuno, mbwe katio tuwoola mbwe ensikirra ziwula ne emirimo? Yaaya, okuganya kuno nikwo okutuusia ensikirra.

3:24 Efee 2:8; Tiit 3:4-7 **3:26** Mari 14:24; Efee 1:7; Awaib 9:12; 1Yow 1:7 **3:27** 1Kori 1:29-31; Efee 2:8-9 **3:28** Gala 2:16
3:30 Gala 3:20 **3:31** Math 5:17

4

Abraamu yawa mu empurizanio ni Katonda ku okuganya

¹ Tukawoolaki ku Abraamu guukwa owa *Awayaudi, ino-ino ku eking'ana kino? ² Ni kuri mbwe Katonda yata Abraamu mu empurizanio nae ku enkola endootu ezia Abraamu yakola, kiomo Awayaudi waingirizia, kangato Abraamu yawanga ne ekia yaesanga okuitumbula nakio. Ni kiomo kuri, yawulanga ne ekia yaesanga okuitumbula nakio emberu wa Katonda. ³ Ekio nikio ekigera ne *endagano ewoola mbwe, "Abraamu yaganya ku Katonda, kandi ku okuganya kwae okwo Katonda yamuingizia ki omuigolovu."† ⁴ Kuri mala kiomo omuntu okorra owundi emirimo ngaewua egia owusa, na aoololwa omugawo ogusugre ne emirimo egia akorre. Ngatoola omusaara gwae ki ekintu ekia ng'ina emirimo amueere-uaa wusaasa, ni ki omugawo ogwa asugaane amuoloole. ⁵ Ni ku omuntu oganyire ku Katonda, otakola na amaani gaae kugere Katonda amuingizie, kurio okugawukana okukaate. Katonda ori na amaani aga okureeta, kugia omwoni mu empurizanio nae, aaza okumuganya ki omuntu omuigolovu ku okuganya kwae okwo. ⁶ Daudi oona yawoola owufwanani olwa yagamba-gamba ku ensereki eya omuntu owa Katonda aingiizie ki omuigolovu ku okuganya kweng'ene okutari ku enkola ziae omwene otino:

4:2 Yako 2:21 † 4:3 Owut 15:6; Awaru 4:22 4:3 Gala 3:6; Yako 2:23

7 “Awantu awa Katonda arekeere amawi gaawu na awasereekwe; awantu awa Katonda asanikiire amawi gaawu.

8 Kuwuene omuntu owa Katonda ngaingirizia amawi gaae, no osereekwe.”†

9 Tukawoola mbwe ensereki eno eri mala eya Awayaudi weng’ene? Yaaya, eri eya awatari Awayaudi wona. Tuwuine mbwe ku okuganya kweng’ene Katonda yawala Abraamu ki omuntu omuigolovu. ¹⁰ Ni kino kiaikola ri? Ni yawanga na amiire okuirwa *enyangu kusi ni yawanga na akiari? Yaaya, ni yawanga na akiari.

¹¹ Yairwa enyangu lunyima ki ekilagano ekia okuwa kwae mu empurizanio ni Katonda okwa yatuukra mu engira eya okuganya ni yawanga na akiari okuirwa enyangu. Katonda yakola otio kugere Abraamu awe swawu awantu wona awaganyire ku Yesu *Kristo ni watairrwe enyangu. Ku okuganya, iwo wona waingiziwua mu empurizanio ni Katonda. ¹² Lwona ari swawu awantu awairrwe enyangu wona, awatairrwe-uirwa enyangu kweng’ene, na awalonda omufwano ogwa okuganya okwa Abraamu soifu yawanga nakwo namba ni yawanga na akiari okuirwa enyangu.

Okuganya kwagera Katonda atusia ekia yaifuuwira Abraamu

¹³ Okuifuuwa okwa Katonda yaifuuwira Abraamu na awiizukulu waae mbwe aaza

† **4:8** Zabu 32:1, 2 **4:11** Owut 17:9–14; Awaru 2:28–29; Gala 3:7, 29 **4:12** Math 3:9; Luuk 3:8; 19:9; Yowa 8:33, 39

okuwa-aa ekialo, ngakukaaza mu engira eya okulonda *ensikirra yawa, ni kwaza mu engira eya owuigolovu owuema ku okuganya ku Katonda. ¹⁴ Aeniki, kuweeko mbwe awatuukra ekia Katonda awifuuwiire wari mala awantu awalonda ensikirra weng'ene, ao kane okuganya ku Katonda kuwula emirimo, lwona okwifuuwa okwa Katonda kuri wusa. ¹⁵ Kuri kutio aeniki ensikirra nie egera Katonda na aswawuka awantu no okusu, ni aa ensikirra ewula, okuona ensikirra kwona kuwulao.

¹⁶ Kutio Katonda atuusia ekia yaifuuwira Abraamu na awiizukulu waae. Akola otio wusaasa ku owusiza wuae kugere woona wawe no owuyanga owua okutuukra ekia yaifuuwira Abraamu. Ni ng'ani ku awari ne ensikirra weng'ene, ni namba ku awari no okuganya okufwanana no okwa Abraamu yawanga nakwo. Aeniki Abraamu nio swawu awantu woona awari no okuganya ku Katonda. ¹⁷ Nintio kwajojwa mbwe: “Miire okukulowola owe swawu enganda enyingi.”† Emberi wa Katonda ao, Abraamu yaganya amang'ana aga Katonda yamuwoolako mbwe ari soifu gano, ki agamiire okuikola. Ee, kane Katonda ng'anio o-aa awafu owulamu kandi ogera ewintu ewiwulao ni wiwaaoo?

¹⁸ Abraamu yaganya ku Katonda kandi yata omwoyo okuwona ekitaaesanga okuikola. Kuno kwagera awa swawu enganda enyingi mala kiomo yawanga na amiire okulagwa mbwe,

4:13 Owut 12:7; 17:4-6; 22:17 **4:14** Gala 3:18 **4:15** Awaru 3:20; 5:13, 20; 7:7-24; 1Kori 15:56; 2Kori 3:7; Gala 3:10 † **4:17** Owut 17:5 **4:17** 2Kori 1:9

“Nintio awiizukulu waa wariwa awangi.”†
 19 Kukawa mbwe yawanga ampi okutuusia emiigo mia kilala, Abraamu ngakareka okuganya okwa yawanga nakwo namba ni yawanga na amanyire geeza mbwe (iye omwene yamala okuema ku omugizi kale) omuwiri gwae gwafwanananga ogwamala okufwa kandi Saara mukaae oona olwiwulo lwae lwamala okugia kale. Kutio ku okuiwula awaana, yamanya mbwe iye ni mukaae Saara, waafwanananga awaamala okufwa. 20 Kukawa kutio, yaganya aa ngakataao kaoozi ku ekintu ekia Katonda yamuifuuwira, kandi yasonga okuwa omukalangufu mu okuganya. Ya-aa Katonda owunene namba ne ekintu kiazane kiawanga ni kikiari okuikola, 21 aeniki yaganya ino mbwe Katonda ari na amaani aga okutuusia okuifuuwa kwae.

22 Kino nikiyo ekigera ni “Katonda yamuin-gizia ki omuntu omuigolovu” ku okuganya kwae. 23 Amang’ana agawoola mbwe “Katonda yamuin-gizia” gano ngagakajojerwa Abraamu eng’ene, 24 ni twagajorerwa ifwe, awaganyire ku Ka- tonda owaziusia Yesu Omwami iifu na amutoola ku awafu, twona. Ifwe awaazanga okuingizi- wua mu empurizanio ni Katonda ku okuganya. 25 Yaezaniwua kugere aitwe ku amawi giifu, kandi yaziusiwua kugere tuwe mu empurizanio ni Ka- tonda.

5

† 4:18 Owut 15:5 4:20 Owut 17:1–6; Awaib 11:11 4:21 Owut 18:14; Luuk 1:37 4:22 Awaru 4:3 4:25 Isaa 53:4–5, 10; Awaru 8:32–34; 1Kori 15:17

Okuwa no owuolu ni Katonda

¹ Kutio, aeniki tumiire okuingiziwua mu empurizanio ni Katonda ku okuganya, turi no owuolu ni Katonda ni kuwitra ku *Omwami iifu Yesu Kristo. ² Yesu owa tuganyireko ono nio omiire okutuigurra engira eya okutuukra owusiza owua Katonda owua turimo nyingeeno wuno. Kandi turi no owusangaavu no omwoyo ogwa okurindirra okuwa ni Katonda mu owunene owuae. ³ Ni ng'ano okwo kweng'ene, ni tuwa awasangaavu namba mu eminyako-nyaako egituuuzra, aeniki tumanyire mbwe eminyako-nyaako gigeru twawa no olutuunyo, ⁴ no olutuunyo lugera omuntu yawa no omwoyo ogwa Katonda aganyire nagwo, no omwoyo ogufwanana no ogwo, gugeru twawa no omwoyo ogwa okurindirra, ⁵ no omwoyo ogwa okurindirra ngagutugwisia. Kuri kutio aeniki Katonda amiire okuizuzia emioyo giifu no olugonzi okuwitra ku *Omwoyo Omweru owa Katonda atueere.

⁶ Kutio tuwona mbwe mu enyinga ezia twawulanga amaani aga okuitunzizia aweene, *Kristo omwene yatufwira ifwe awooni. ⁷ Ne ekintu ekikalu ino okuingirizia mbwe omuntu akafwira omuntu omuigolovu otiire *ensikirra ezia Katonda, andi omuntu omulootu, kaozi. ⁸ Ni Katonda yalagana mbwe atugonziizie ino otino: Ni twawanga ni tukiari awooni, Kristo yatufwira.

5:1 Awat 10:36 **5:2** Awaru 6:14; 8:17–18; 1Kori 2:7; 2Kori 3:18; 4:17; 6:1; 12:9; Gala 2:21; 3:18; Efee 2:5–8; Kolo 1:27; 3:4; 1Thes 2:12; 2Timo 2:10; 1Pet 1:7; 4:13–14; 5:10 **5:5** Yako 1:2–3, 12; 1Pet 1:5–7
5:5 Awat 2:33; Awaru 8:39; Awaib 6:18–19 **5:6** 1Kori 15:3 **5:7** 1Pet 3:18 **5:8** Yowa 3:16

⁹ Kियो nyingeeno tumiire okureetwa mu empurizanio ni Katonda okuwitra ku amasaai aga Kristo otino, ni kuwuene mbwe ni kuwitra ku Yesu wazane, Katonda aaza okutununula kugere atatuswawuka no okusu kwae. ¹⁰ Ee, ni kuri mbwe mu amiire aga twawanga awazigu awa Katonda, twairaniwua mu empurizanio nae ni kuwitra ku okufwa okwa Yesu omuzia wae, katio okuwa kwae omulamu kuuza okutureetra owuinunuzi owuagana wutie! ¹¹ Ngakuri kutio kweng'ene, ni lwona tuwa no owusangaavu ino ni Katonda ni kuwitra ku Omwami iifu Yesu Kristo, owa nyingeeno atuiranie ku Katonda.

Adaamu yareeta olumbe, ni Yesu areetere owulamu

¹² Kutio, mala kियो omuntu omulala nio owagera owuoni ni wuingira ku ekialo, kandi owuoni niwuo owuareeta olumbe, olumbe lwona lwazra awantu woona aeniki awulao omuntu otaakola owuoni. ¹³ Namba ni Katonda yawanga na akiari okuesana ensikirra ziae ni kuwita ku Muusa, awantu waakolanga owuoni. Kukawa kutio omuntu awalrwa owuoni mala ne ensikirra eteerweo. ¹⁴ No olumbe lwawa na amaani ku awantu woona okuemera mu amiire aga Adaamu kutuuka mu amiire aga Muusa, kugia awantu awataaona ensikirra eya Katonda yataao kियो Adaamu yakola.

Adaamu ono, mu engira zindi, yawanga omufwano ogwa Kristo awaazanga okuuza lunyima. ¹⁵ Ni, empanwa eya Katonda atu-aa,

no owuoni owua Adaamu yakola, ngawifwanana yaaya. Ni kuwuene mbwe owuoni owua Adaamu omuntu omulala yakola wuno, wuagera awantu woona wafwa. Ni kukawa kutio, owusiza owua Katonda ari nawuo na awantu awangi, alala ne empanwa eya a-aa awantu wusa ni kuwitra ku owusiza owua Yesu Kristo omuntu omulala, nene okukira. ¹⁶ Empanwa eya Katonda aesana egawuuke ne ekia owuoni owua Adaamu wuareeta otino: Ni kuema ku owuwi owua Adaamu yakola, Katonda yamukengera ekiina ekia omwoni; ni, ni kuema ku amawi amangi aga awantu awangi waakola, Katonda yawa omusiza nawo mala awareeta mu empurizanio nae ki awawula no owuoni. ¹⁷ Ni kuwuene mbwe owuoni owua omuntu omulala wuagera olumbe lutanika okuwa na amaani ku awantu woona. Katio awantu awa Katonda aweere omusiza nawo ino kandi awa aeere empanwa eya okuwa mu empurizanio nae, iwo warimenya owulamu owua owukire owuagana wutie, ni kuwitra ku omuntu omulala Yesu Kristo? ¹⁸ Kutio mala kiomo enkola endala embiiwi eya omuntu omulala yakola, yagera Katonda akengera awantu woona ekiina ekia omwoni, nintio lwona enkola endootu eya omuntu omulala eng'ene yakola, yagera awantu woona ni wawa mu empurizanio ni Katonda kandi ni wawa no owulamu. ¹⁹ Aeniki mala kiomo okutakola okuagala okwa Katonda okwa omuntu omulala kwagera awantu woona wawa awooni, nintio okukola okuagala okwa Katonda okwa omuntu omulala kuuza okugera awantu awangi wawe awigolovu emberu wa

Katonda. ²⁰ Ensikirra yareetwa kugere owuoni wuisonge. No owuoni ni wuisongere, owusiza owua Katonda awa nawuo na awantu wuona wuisonga wuawa owungi okukira. ²¹ Kutio mala kiomo owuoni wuawa na amaani ku awantu kandi wuareetra awantu olumbe, nintio lwona amaani aga owusiza owua Katonda gareeta owuigolovu owuira awantu mu owulamu owutariwua, ni kuwitra ku Omwami iifu Yesu Kristo.

6

Ku Kristo turi awalamu ni ku okukola owuoni turi awafu

¹ Ekia tuesa okuwoola katio niki? Tugie emberi ni tukola-ukola owuoni kugere Katonda aongerezie owusiza wuae? ² Ng'anintio yawa! Ku okukola owuoni ifwe twafwa, katio kandi tukareeta otie okugia emberi okukola owuoni mu owulamu wuifu? ³ Ngamumanyire mbwe ifwe twona olwa twabatiiswa, Katonda yatuta mu owulala ni Yesu *Kristo kandi twaizogaana nae mu olumbe lwae, mu *owubatiiso omwo? ⁴ Twafwa nae kandi twa-awirwa nae mu engira eya owubatiiso kugere mala kiomo Soifu Katonda yalagana owunene wuae ku okuziusia Kristo okuema ku awafu amenya kandi, nintio twona tumenye owulamu owuyia.

⁵ Kiomo Katonda amiire okututa alala ni Kristo mu okufwa kwae otio, kuwuene Katonda

5:20 Awaru 3:20; 7:7-8; Gala 3:19 **6:1** Awaru 3:5-8, 31 **6:2** Awaru 6:6; 7:4 **6:3** Math 28:19; Awat 8:16; 19:5; Gala 3:27; Kolo 2:12 **6:4** 2Kori 5:14-15, 17; Gala 6:15; Kolo 3:1-5, 10

aaza okututa mu owulala nae mu okuziuka kwae lwona. ⁶ Aeniki tumanyire mbwe olwa Yesu *yawambwa ku omusalaaba, owulamu wuifu owukulu wuona wuawambwa nae ku *omusalaaba. Kino kiaikola kugere omwoyo ogukola owuoni guonwe mu owulamu wuifu. Okwo kutusiwula mu okuwa awagule awa owuoni ⁷ aeniki omuntu omufu iye aisiwuule kandi owuoni wuwula amaani ku iye. ⁸ Kiomo kuri kuwene mbwe twafwa ni Kristo alala, turi no okuganya mbwe tuza okuwa awalamu nae lwona. ⁹ Aeniki tumanyire mbwe Kristo yaziusiwua aema ku awafu, ngarifwa kandi, lwona olumbe luwula amaani ku iye. ¹⁰ No olumbe olwa Yesu yafwa, yafwa kalala okukira amaani aga owuoni ilala kandi okuwa omulamu okwa ari omulamu nyingeeno, ari omulamu okulagana owunene owua Katonda. ¹¹ Mu engira emfwanani, mwona musugaane muiwone ki awantu awaafwa kandi wakira amaani aga owuoni. Okuwa awalamu okwa muri awalamu ku Kristo Yesu, muri awalamu kugere mulagane owunene owua Katonda. ¹² Kutio mutaaza mwaganya owuoni wuawa na amaani mu emiwiri giinyu egifwa, mbwe mukole okuagala kwagio okuwiiwi, yaaya. ¹³ Lwona mutaaza mwaezania ewiimo ewia emiwiri giinyu ku okukola owuoni, ti ngera ne ewintu ewia okukorra owuoni. Ni, aa okukola otio, mufumie owulamu wuinyu ku Katonda ki awantu awaatoowa mu olumbe ni wareetwa mu owulamu. Kandi mufumizie Katonda

6:5 Filiip 3:10-11 **6:6** Gala 5:24 **6:10** Awaib 9:27 **6:11** Gala 2:19; 1Pet 2:24

ewiimo ewia emiwiri giinyu wiwe ewintu ewia okukorra emirimo emilongoole. ¹⁴ Nyingeeno owuoni ngawusugaane wuwakangatre, aeniki ngamukangatiirwe ne endagirra yaaya, ni mukangatiirwe no owusiza owua Katonda.

Omukurumu owa owuigolovu

¹⁵ Muingirizia mbwe aeniki ifwe tukangatiirwe no owusiza owua Katonda, katio tusugaane tukole-ukola owuoni aeniki ngatukangatiirwe ne *ensikirra? Mboola nti yaaya, mulawire! ¹⁶ Kusi inywe ngamumanyire mbwe omuntu awa *omukurumu owa ekintu namba omuntu owa aifumiizie okukola okuagala kwae? Oesa okuwa omukurumu owa owuoni owuira awantu mu olumbe, nakuwa omukurumu owa okukola okuagala okwa Katonda, okugera omuntu yawa omulongoole. ¹⁷ Ni Katonda aikaziwue ino aeniki kukawa mbwe kuluweri mwawanga awasiwe awa owuoni, lunyima mwaganya kandi mulonda engerera eya awakurumu awa Katonda waawareetra ne emioyo giinyu giona. ¹⁸ Inywe Katonda yawasiwula awatoola mu owuoni kandi nyingeeno muri awasiwe awa okukola ewintu ewilongoole. ¹⁹ Nkola na amang'ana aga mukola nago mu owulamu wuinyu owua ku ekialo kino aeniki, ki awantu, muri awagata mu okuwurra kwinyu. Mala kiomo aa kale mwaesana ewiimo ewia emiwiri giinyu okuwa mu owusiwe owua okukola enkola emwamu ne enkola embiwi etawua, katio nyingeeno muwifumie wiwe

mu owusiwe owua okukola ewintu ewia Katonda aagala, ewigera no omuntu amenya owulamu owueru.

²⁰ Ni mwawanga awakurumu awa okumenya mu owuoni, ewintu ewia Katonda aagala wiawulanga iwaga eria okukangatra owulamu wuinyu.

²¹ Mundageko owulootu owua mwatuukra mu okumenya owulamu owua nyingeeno ni muingirizia, ensuuko ziwa-amba? Ewintu wino wiira awantu mu olumbe. ²² Ni kiomo nyingeeno Katonda amiire okuwasiwula awatoola mu owuoni kandi nyingeeno muri awakurumu waae, katio muesa okukola ewintu ewieru ewiira awantu mu owulamu owutariwua. ²³ Aeniki omugawo ogwa omuntu atuukra ku okukola owuoni no olumbe, ne empanwa eya Katonda aesana wusa, no owulamu owutariwua ni kuwitra ku Yesu Kristo Omwami iifu.

7

Owulamu owua Omukristo ngawukangatiirwe ne ensikirra

¹ Waamwifu, inywe ki awantu awamanyire *ensikirra, kuwuene mumanyire mbwe ensikirra ziwa na amaani ku omuntu mala na akiario omulamu. ² Tuwoole ku omufwano, endagirra eya okukwezana esiwire omukazi ku omusaaza waae mala no omusaaza akiari omulamu. Ni no omusaaza afwire, endagirra emusiwuule kandi awa iwaga okumenya no omusaaza wundi.

³ Kutio omukazi oganyire okutoolwa no omusaaza wundi, iwuae na akiari omulamu aetwa omukazi

omusondo. Ni, ni iwuae afwire, ari iwaga aa na akwerwe no omusaaza wundi ngaonere endagirra kandi ngaetwa omusondo.

⁴ Nintio mwona muri, waamwifu. Ku ensikirra, mwona mwamala okufwa ni kuwitra ku omuwiri ogwa *Kristo, kugere mutoolwe no omusaaza wundi, ori Yesu Kristo owaziusiwua okuema ku awafu. Yawatoola kugere mufumizie Katonda ensaafu endootu. ⁵ Mu amiire aga twawanga ni tukiakangatiirwe no omuwiri, ensikirra zialamu-sia okuagala okuwiiwi mu emiwiri giifu, eziagera ni tukola enkola embiiwi eziira awantu mala mu olumbe. ⁶ Nyingeeno katio kiomo twamala okufwa tutio, ensikirra eziawanga ni zitusiwire ziwula na amaani ku ifwe. Turi owuyanga ku ensikirra kugere tukorre Katonda mu engira em-pia eya *Omwoyo Omweru, egawuuke ne engira enkulu eya okurinda ensikirra eziajojwa.

Ensikirra eya Katonda ndootu kandi etulaga owuoni wuifu

⁷ Ekia tuuza twawoola katio niki? Tukawoola mbwe ensikirra eya Muusa no owuoni? Ng'anintio yaaya! Ensikirra ewuleoko, ng'ankamanyire mbwe owuoni niki. Inze omwene ng'ankamanyire mbwe ne ekintu ekiwiiwi okuwa no omwoyo omusirisizia ku ekintu ekia omuntu kuweeko mbwe Katonda ngakataao ensikirra ewoola mbwe, "Otaagala ekia owundi kiwe ekiao."† ⁸ No olwa nyamanya ensikirra eyo, owuoni wuatoola iwaga eria ensikirra yareeta ku okundeetra okuagala

7:4 Awaru 6:4; Gala 2:19 **7:5** Awaru 6:21 **7:6** Awaru 8:2-4;
2Kori 3:6 † **7:7** Okuf 20:17; Owuiz 5:21

okuwiiwi okugawuke-gawuuke mu omwoyo. Okwo kuikola aeniki ensikirra ne ewulao, owuoni wuwula na amaani. ⁹ Aa kale, ni nyawanga ni nkiari okumanya ensikirra ezia Katonda, nyawanga omulamu. No olwa nyamanya-umanya ensikirra otino, owuoni wuatuukra amaani ¹⁰ mala mfwa mu owulamu wuange owua mu omwoyo. Kutio ensikirra eyasugananga endeetre owulamu, yandee tra olumbe. ¹¹ Owuoni wuatoola iwaga eria ensikirra yareeta, okunsemerezia kandi wukola ne ensikirra okunyita. ¹² Kutio ensikirra ezia Muusa ne ewia ensikirra elaga awantu okulondokana nawio wiona wiaema ku Katonda, wiigoloole kandi wiri wilootu. ¹³ Katio kuwa kutie mbwe ensikirra endootu yandee tra olumbe? Ngakuesekana yaaya! Owuoni niwuo owuakola ne ensikirra endootu okunyingizia mu olumbe. Okufuma okwa ekintu ekiwiiwi ku ekintu ekilootu kuno, kugera owuoni wuwonekana ki ekintu ekiwiiwi ino.

Iye eriri mu omwoyo ogwa omuntu omanyire ensikirra

¹⁴ Tumanyire mbwe ensikirra eemere ku Katonda, ni inze ndi omuwiri omugata kandi ndi omugule owa okukola owuoni. ¹⁵ Inze ng'amilyire ekigera ni nkola ewintu ewia nkola. Kuri kutio aeniki ewintu ewia omwoyo gwange guagala mbwe nkole ng'ambikola yaaya, ni mala ewia nyoreere nawio niwio ewia nkola. ¹⁶ Ni nkola ewia ntaagala okukola otio, nganya

mbwe kane ensikirra ezia Katonda ndootu. ¹⁷ Kutio ng'ani inze owikola, ni no owuoni owundimo niwuo owuwikola. ¹⁸ Ee, nyingeeno manyire mbwe kiwulao ekilootu ekindimo, ino-ino mu omuwiri gwange ogukola owuoni, aeniki okuagala ni nyagala okukola owulootu, ni ngawunyinkorra yaaya. ¹⁹ Ewia nkola ng'ano owulootu owua omwoyo gwange guagala, ni ne ewiwiiwi ewia ntaagala okukola niwio ewia nkola enyinga ziona. ²⁰ Katio ni nkola ewintu ewia ntaagala okukola otio, kulagana mbwe ng'ani inze owikola yaaya, ni no owuoni owundimo niwuo owuwikola.

²¹ Katio kimbeera ki enkola mbwe ni nyagala okukola owulootu, owuoni niwuo owuwa emberi wange. ²² Aeniki muni mu omwoyo, nsangaala ne ekia ensikirra eya Katonda ewoola mbwe nsugaane nkole, ²³ ni kukawa kutio, ntuukra ensikirra indi mu omuwiri gwange, elwania ensikirra endamu eya ndi nayo mu okuingirizia kwange. Ensikirra yazane enta mu owusiwe owua enkola eya owuoni owuikola mu ewiimo ewia omuwiri gwange. ²⁴ Ndi omuntu oinyaasia wululu ino. Katio naanu ooza okunnunula inze ku omuwiri ogumpira mu olumbe guno? ²⁵ Katonda aikaziwue kandi atondowolwe ino aeniki iye nio ooza okunnunula ni kuwitra ku *Omwami iifu Yesu Kristo.

Katio manyire ekinyiikorra: Inze mu okuingirizia kwange nganyire okulonda ensikirra eya Katonda, ni mu omuwiri gwange ndonda mala ensikirra eira awantu mu owuoni.

8

Owulamu owuema ku Omwoyo Omweru ogwa Katonda

¹ Kutio nyingeeno, Katonda ngakengera awantu awamenyere mu owulala ni Yesu *Kristo eki-ina. ² Aeniki okukangatrwa okwa wakangati-irwe no *Omwoyo Omweru ogwa Katonda oesana owulamu ku awari ku Kristo, kuwasiwula okuema mu okukangatrwa ne *ensikirra eira awantu mu owuoni no olumbe. ³ Kuri kutino aeniki ekia Katonda yakola, ensikirra eya Muusa ngekaesanga okukola aeniki omuwiri gugonzi-izie okukola owuoni. Kino kianyaga ensikirra amaani aga okukira owuoni. Katonda yakola otio ku okutuma omuzia waae omwene, owaaza mu omuwiri ogufwanana no ogwifu ifwe awantu awooni kugere aone amaani aga owuoni ku okutuweera omusango ogufumia amawi. ⁴ Katonda yakola otio kugere atuusie owuigolovu owua ensikirra eya Muusa eagala mu owulamu wuifu. Akola otio mala ku ifwe awantu awamenyere mu okuagala okwa Omwoyo Omweru ogwa Katonda, okutari okuagala okwa omuwiri ogukola owuoni.

⁵ Awantu awamenyere mu engira eya okuagala okwa emiwiri giawu egikola owuoni wata amaingirizio gaawu ku ewintu ewia emiwiri giawu giagala. Na awamenyere mu engira eya okuagala okwa Omwoyo Omweru ogwa Katonda, iwo wata amaingirizio gaawu ku ewia Omwoyo Omweru ogwa Katonda aagala.

⁶ Okuwa na amaingirizio agakangatiirwe no okuagala okwa omuwiri kureeta olumbe, na amaingirizio agakangatiirwe no Omwoyo Omweru ogwa Katonda gareeta owulamu no owuolu. ⁷ Omuntu ota amaingirizio gaae mala ku ewintu ewia omuwiri ogukola owuoni guagala, ari omuzigu owa Katonda. Awula no owuti ku ensikirra ezia Katonda, lwona ngaesa okukola otio. ⁸ Awantu awakangatiirwe no okuagala okwa omuwiri ogukola owuoni, ngawaesa okusangaazia Katonda.

⁹ Inywe awari no Omwoyo Omweru ogwa Katonda ngamukangatiirwe ne emiwiri egikola owuoni yaaya. Ni, ni mukangatiirwe no Omwoyo Omweru ogwa Katonda, kuri kuwene mbwe Omwoyo Omweru awamenyeremo. No omuntu owula no Omwoyo Omweru oema ku Kristo, omuntu oyo ngari omuntu owa Kristo. ¹⁰ Ni, ni Kristo awamenyeremo, Omwoyo Omweru ogwa Katonda aaza okugera muwe awalamu kukawa mbwe emiwiri giinyu giiza okufwa ku okukola okwa mwakola owuoni. Awakorra otio ku okuwa okwinyu mu empurizanio ni Katonda. ¹¹ Omwoyo Omweru ogwa Katonda owaziusia Yesu okuema ku awafu na awamenyeremo, Katonda owatoola Yesu mu olumbe aaza oku-aa emiwiri giinyu egifwa owulamu ni kuwitra ku Omwoyo Omweru owamenyeremo.

¹² Kutio waamwifu, kutunigirizia mbwe paka tumenye owulamu owua Omwoyo Omweru ogwa Katonda aagala, ni ng'ani kiomo emiwiri giifu

aweene giagala yaaya. ¹³ Aeniki ni mumenyere kiomo emiwiri giinyu egikola owuoni giagala, muuza okufwa. Ni ni muitre enkola embiiwi ezia omuwiri ku amaani aga Omwoyo Omweru ogwa Katonda, muuza okuwa awalamu.

¹⁴ Kuri kutio aeniki awantu awakangatiirwe no Omwoyo Omweru ogwa Katonda, wari awaana awa Katonda. ¹⁵ Kandi Omwoyo Omweru ogwa Katonda, owa Katonda amiire okuwa-aa oyo ngagera ni muirana mu okuwa awasiwe awa okumenya mu owuti kandi yaaya. Ni, mwatuukra Omwoyo Omweru ogwa Katonda ogera ni muwa awaana awa Katonda kandi nio otu-aa owuesani owua okueta Katonda ni tumurirra mbwe, “Baaba, Soifu.” ¹⁶ Omwoyo Omweru ogwa Katonda omwene nio oganyana ne emioyo giifu egia munsu mbwe turi awaana awa Katonda. ¹⁷ Katio ni kuri mbwe turi awaana awa Katonda, kane turi alala ni Kristo mu okuwa no owuyanga owua okuuzwa okutuukra ensereki eya Katonda awiikiire awantu waae. Ni tuagala okuwa ni Kristo mu owunene waae, paka tuwe nae alala mu eminyako-nyaako egia yawona.

Owunene owuuzwa

¹⁸ Inze mbona mbwe eminyako-nyaako egia tuwona nyingeeno gino, ngagisugre okugeraniwua no owunene owua Katonda atuwikiire, nakuwa wutono yawa. ¹⁹ Ewintu wiona ewia Katonda yaluka wiri na amiiga amangi kandi wimaga-maga okuwona olwa

8:12 Awaru 6:18; Gala 5:24 **8:13** Gala 6:8; Efee 4:22–24 **8:14** 1Yow 3:1 **8:15** Mari 14:36; Gala 4:5–7 **8:17** Awaru 5:2; Gala 4:7 **8:18** 2Kori 4:17

Katonda arilagana awaana waae. ²⁰ Nintio aeniki Katonda yataao mbwe ewintu wiona ewia yaluka wiwe ki ewiwula ne emirimo ku owuoni owuaingira ku ekialo. Kuno ngakukawanga okuagala okwa ewialukwa wino yaaya, ni kwawanga okuagala okwa Katonda owawitaa otio. Katonda yakola otio na arindirra ²¹ okuta ewintu wiona ewia yaluka owuyanga, okuema mu owusiwe owua olumbe no okuwola, awireete mu owuyanga owunene owua awaana waae wariwa nawuo. ²² Twona tumanyire mbwe mala kiomo omukazi oagala okuigawula arra wululu ewisa ni wimuluma, nintio ewintu wiona ewialukwa wiona wirra wululu nawuno reero. ²³ Ng'ane ewio wieng'ene, ni kugia ifwe aweene awa Katonda amiire oku-aa Omwoyo gwae Omweru ki empanwa eya kuluweri, nintio turi. Twona turi ne endiramwoyo mu emioyo giifu egia munsu ni turindirra ne emioyo giifu giangiriire ino, okuwona owuire owua Katonda aritutoola tuwe awaana waae, na ata emiwiri giifu owuyanga owutuukre. ²⁴ Ifwe namba okuemera olwa twanunulwa, okurindirra kuno nikwo okwa tumiire okuwa nakwo. No okurindirra ku ekintu ekiwonwa, ng'ano okurindirra yaaya, aeniki awulao omuntu orindirra ekintu ekia ari nakio. ²⁵ Ni ifwe awarindirra okutuukra ekia tukiari okutuukra, muturindirre ne emioyo egitafwa.

²⁶ Alala na ago, Omwoyo Omweru ogwa Katonda atatunzia mu owugata wuifu. Ngatumanyire geeza ekia tusugaane tusawe Katonda

atutunziemo, no Omwoyo Omweru ogwa Katonda atuisasamra Katonda na atuirizizia, na amang'ana agataesa okuwoolwa. ²⁷ Ni Katonda omanyirizia emioyo giifu nio omanyire ekiri mu amaingirizio aga Omwoyo gwae Omweru, aeniki Omwoyo Omweru aisasaamra awantu awa Katonda mu engira eya Katonda omwene aagala.

²⁸ Kandi tumanyire mbwe, Katonda agera ewintu wiona, wikawa ewintuki, ni wireeta owulootu ku awantu awamugonziizie kandi awa yaeta nikulondokana no okuagala kwae omwene. ²⁹ Ni kutio aeniki awa Katonda yawanga na amanyire kale, yalowola kugere waaze wafwanane ni Yesu Omuzia waae mu owulamu wuwu, kandi Yesu awe omwana owa kuluweri ku awaana awiina waae. ³⁰ Awantu awa Katonda yalowola kale niwo awa yaeta kandi niwo awa yata mu empurizanio nae, lwona niwo awa ya-aa owunene.

Olugonzi olwa Yesu Kristo

³¹ Niki katio ekia tuesa okuwoola ku amang'ana goona aga ngamba-gambreko gano? Ni kuri mbwe Katonda nio ori nyaluwega lwifu, kandi ario okatulwania yatukira? ³² Katonda ngakalowa okureka namba omuzia waae *okuwambwa ku omusalaaba, ni yamufumizizia ifwe twona. Akalowa otie katio okutu-aa ewintu wiona, alala no omuzia waae? ³³ Naanu katio oesa okuingirra awantu awa Katonda omwene nio olowoole? Ngakuikola yaaya aeniki Katonda omwene nio owoola mbwe wawula ne ekia wakaingirra nakio. ³⁴ Lwona ario okawakengra

ekiina mbwe wari awooni awasugre no okuswawukwa? Yaaya awulao, aeniki Kristo Yesu yafwa. No owukirre, Katonda yamuziusia mala aema ku awafu. Nyingeeno ari nyakukono okusaaza okwa Katonda kandi atuisasamra Katonda. ³⁵ Naanu katio oesa okutugawula no olugonzi olwa Kristo atugonziizie nalwo? Kusi ne emidambo, nakuwa ewintu ewikalukalu ewia tuwitamo, kusi eminyako-nyaako no owululu owua awantu watu-aa? Ekawa enzala, nakuwa owutaka, namba okutia owuwi owuesa wuatuikorra, kusi no olumbe? ³⁶ Kuri mala kiomo kwajojwa mbwe,

“Ku amang’ana gaao turi awantu awagala okuitwa enyinga ziona,
awantu watutoola ki amagondi agagala okuitwa.”†

³⁷ Yaaya, kiwulao aeniki ku ewintu wino wiona, turi awakire awatakirwa, ni kuwitira ku Kristo owatugonzia. ³⁸ Inze manyire kuwuene mbwe kiwulao-uwula ekintu ekiiza kiatugawula no olugonzi olwa Katonda. Lukawa olumbe namba owulamu; wakawa *enyankoi namba awakan-gasi awa mu ekialo ekia mu ekierema; kukawa mbwe ne ewintu ewiikola nyingeeno namba ewiiza okuikola emberu eyo; gakawa amaani agafwana gatie, ngagaesa okutugawula no olugonzi lwae. ³⁹ Wuwulao owuliire owuniina kungulu nakuwa owuika ansi, namba ekintu-ukintu ekia Katonda yaluka, ekiesa okutugawula no olu-

8:34 Isaa 50:8–9 **8:34** Awat 2:32–33; Awaru 4:25; Awaib 7:25

† **8:36** Zab 44:22 **8:36** 1Kori 15:30–31; 2Kori 4:11 **8:37**
1Yow 5:4–5 **8:38** 1Kori 3:22; 15:24; Efee 1:21; 1Pet 3:22

gonzi olwa Katonda amiire okutulaga ni kuwitra ku *Omwami iifu Yesu Kristo.

9

Awaisraeli walowere Meesia waawu

¹ Ewia mboola wiri kuwuene aa ntaweeya yaaya, aeniki ndi owa *Kristo. Omwoyo gwange ogwa munsu, omwa *Omwoyo Omweru ogwa Katonda amenyeremo, gwona guganya gutio. ² Ni kuwuene mbwe nyiyumbre ino kandi ndi no owululu owungi owutawua, munsu mu omwoyo gwange. ³ Inze omwene nkaagaale mbwe mbe mbwe ni inze owa Katonda afuuwa kandi ata enze eya okuwa mu owulala ni Kristo, aa okukorra awiifu kandi waawamwifu ⁴ Awaisraeli watio. Iwo niwo awa Katonda omwene yatoola ki awaana waae kandi niwo awa Katonda yalaga owunene wuae. Katonda yakola nawo endagano kangi kandi niwo awaaewua *ensikirra ezia Muusa. Iwo niwo awasawa Katonda mu *ekaalu yaae, lwona niwo awa Katonda yaifuuwa okukorra ewintu ewikate-kaate. ⁵ Waaguukwa waawu waawanga awantu awakate-kaate kandi Kristo omwene yaazra mu owuiwulane wuawu wuno. Kristo ono nio Katonda, omukangasi owa ewintu wiona osugre no okutondowolwa amiire goona! *Amin.

⁶ Kusi tukawoola mbwe Katonda yareka okutuusia okuifuuwa okwa yaifuwira Awaisraeli?

8:39 Yowa 3:16; Awaru 5:5; Efee 1:4; 2:4; 2Thes 2:16 **9:3** Okuf 32:32 **9:4** Owut 17:9-10; Okuf 4:22; 20:1—24:18; 24:8; Awal 1:1—9:24; Owuiz 29:1; Isaa 9:6-7; Yere 31:34; Awaru 16:7 **9:5** Math 1:1

Ngakuri kutio yaaya. Katonda iye yatuusia okui-fuuwa kwae aeniki Awaisraeli awa yagamba-gambako ngawakawanga Awaisraeli ku okui-wulwa kweng'ene yaaya. ⁷ Lwona awiizukulu awa Abraamu woona ngawari awaana awa Katonda kuwuene. Ekio nikio ekigera ni kwajojwa mbwe, “Na awiizukulu awa Isaaka weng'ene niwo nditoola ki awiizukulu waao.”† ⁸ Kuno kutulaga mbwe ni Katonda agamba-gamba ku awaana waae, ngagamba-gamba ku awiizukulu awa Abraamu ku amasaai woona yaaya. Ni, na awaana awa Katonda omwene nio owaifuuwa oku-aa Abraamu weng'ene niwo awatoolwa ki awaana awa Abraamu kuwuene. ⁹ Katonda yaifu-uwira Abraamu otino, “Mu enyinga ezifwana zino omwaka omuyia, nyiza okuirana kandi mukaa Saara aaza okuiwula omuzia.”†

¹⁰ Ng'ana ago geng'ene, ni Rebeeka oona kwa-muikorra owufwanani olwa yatuukra awaana waae awalongo no omusaaza omulala, guukwa iifu Isaaka. ¹¹⁻¹² Ni kukawa kutio namba na awalongo awo waawanga ni wakiari okuiwulwa nakuwa okukola ekintu ekilootu namba ekiwiiwi, Katonda iye yawanga na amiire okukola owulowozi wuae. Rebeeka yalagwa ni Katonda mbwe, “Omuzia waao omukulu, aaza okuwa owemirimo owa omuzia omutono.”† Kino kiaikola kugere okuagala okwa Katonda mu owulowozi wusigale, ng'ani mu engira eya emirimo egia omuntu okakola na amaani gaae, ni mu okuagala okwa Ka-

9:6 Awaru 3:3-4; 2:28-29 † **9:7** Owut 21:12 **9:7** Math 3:9

9:8 Gala 4:23; 3:7 † **9:9** Owut 18:10, 14 **9:10** Owut 25:21-23

† **9:11-12** Owut 25:23

tonda kweng'ene. ¹³ Kuri mala kiomo kwajojwa mbwe, “Nyalowola Yakoobo, ne Esaa o nyalowa.”†

¹⁴ Ekia tuesa okuwoola ku amang'ana gano katio niki? Tukawoola mbwe Katonda arimo engawuzi? Yaaya nganintio! ¹⁵ Katonda yalaga Muusa otino,

“Owa mbwine okusaasra,
nio owa nyiza okusaasra.

Lwona owa mbwine okuambra amagongi,
nio owa nyiza okuambra amagongi.”†

¹⁶ Kutio owulowozi owua Katonda ngawuisigiike ku okuagala okwa omuntu nakuwa ewintu ewia akakola na amaani gae yaaya. Ne ekineene, na amasaasra aga Katonda a-ambra omuntu-umuntu owa awuine. ¹⁷ Kuri kiomo Katonda yalaga Farao mu *endagano mbwe, “Nyakuta ku entewe eya owuami ne ekigera. Nyagalanga okukola ni iwue okulaganra awantu amaani aga ndi nago kugere eriina riange rimanyike mu ekialo kiona.”† ¹⁸ Kutio Katonda a-ambra awa awuine amasaasra, kandi agera awa awuine okuwa ne emitwe emikalu.

Okusu okwa Katonda no olugonzi olwa ari nalwo

¹⁹ Omuntu aaza yawoola otino, “Ni kuri mbwe nintio kuri, kane no omuntu akorre ekintu ekiwi-iwi, ekigera ni Katonda amutoola ki omwoni niki? Lwona ario okakola owugawuuke no okuagala kwae?” ²⁰ No omuntu iwue, iwue oriki? Ekia

† 9:13 Mala 1:2, 3 † 9:15 Okuf 33:19 9:16 Efee 2:8 † 9:17 Okuf 9:16 9:18 Okuf 4:21; 7:3; 14:4, 17; 1Pet 2:8

omanyire ku engira ezia Katonda niki ekia okumulaga? Kuwuene entamu ewumbrwe ekalaga omuwumbi wayo mbwe, “Ekiagera no ompumba otino niki?”† ²¹ No omuwumbi amiire okuwisia mbwe awumba entamu okuema ku ilowa eria aduwire, ari na amaani aga okugenyula ilowa rizane erio okuwumbra entamu eya afumbiramo okuria okwa awageni, ne erindi yawumba nario entamu eya okufumbamo okuria-ukuria.

²² Katio owuwi wuriai ni kuri mbwe Katonda yagalanga okulagana okusu okwa ari nakwo na amaani gaae ku awantu awa yawisia kale okuona? Ni, aa okuazakana okuwakorra otio, Katonda yalagana owuorevu wuae nawo. ²³ Yagalanga ino-ino okulagane owunene wuae owungi ku awantu awa a-ambiire amasaasra. Awantu wano Katonda yataao kale mbwe wariwa nae mu owunene wuae.

²⁴ Ifwe na awalala ku awantu awo, ifwe awa Katonda yaeta na atutoola, ng’ana agati ya *Awayaudi weng’ene, ni kugia agati ya awatari Awayaudi. ²⁵ Mala kiomo Katonda awoola mu ebuuki eya Osea mbwe,

“Nyiza okueta awantu awatari awantu wange mbwe wari awantu wange;
kandi nyiza okumueta mbwe, ‘Omuntu owa ngonziizie’ otaawanga omugonzi wange.”†

²⁶ Lwona

“Kuuza okuikola mbwe mala asi aa awantu waalagwa mbwe,
‘Ngamuri awantu wange,’

† **9:20** Isaa 29:16; 45:9 **9:21** Yere 18:4–6; 2Timo 2:20 **9:24**
Awaru 10:12 † **9:25** Osea 2:23 **9:25** 1Pet 2:10

nio warieterwamo mbwe, ‘Muri awantu awa Katonda omulamu.’”†

27 Isaaya *omugambi wa Katonda yaogerera no omwoyo omululu na agamba-gamba ku Awaisraeli otino, “Kukawa mbwe Awaisraeli wari awangi ki omusenye ogwa kumwalo, awatoono niwo awarilama. 28 Aeniki, Katonda aaza okukengera awantu woona awa ku ekialo kino ekiina, wuangu-wuangu kandi ilala.”†

29 Kuri mala kiomo Isaaya yawoola enyima mbwe, “Kuweeko mbwe *Omwami Katonda oesa goona ngakarekao awandi ku awiizukulu wiifu, kangato twamalwa chwe ki awantu awa emigizi egia Sodooma ni Gomoora.”†

Awaisraeli walowere engira eya okuingira mu empurizanio ni Katonda

30 Ekia tuuza twawoola katio niki? Awantu awatari Awaisraeli awataagarizianga engira eya wakaweeramo awalongoole emberu wa Katonda, niwo awagitukiire? Ee, owuigolovu owuo wuituukrana mu engira eya okuganya. 31 Kandi mbwe Awaisraeli awaagala okuwa awalongoole mu engira eya okurinda ensikirra, okutuusia ewia ensikirra eagala kwawakira. 32 Ekiagera no okutuusia ewia ensikirra eagala kwawakira niki? Waakirwa aeniki ngawakalonda engira eya okuwa no okuganya ku Katonda, ni iwo waalonda engira eya okukola emirimo na amaani gaawu aweene. Kutio waaiguunya ku iwaale eriguunya awantu. 33 Ekio kiaikola mala kiomo kwajojwa mbwe,

† 9:26 Osea 1:10 † 9:28 Isaa 10:22, 23 † 9:29 Isaa 1:9

“Muwone! Nyiza okuta iwaale *Sayuuni eria awantu waaza okuiguunyako; olutare oluuzza okugwisia awantu ansi. No omuntu oweere no okuganya ku iye, ngariwona ensuuko yaaya.”†

10

¹ Waamwifu, mu omwoyo gwange muni nyagala ino kandi nsawira Awaisraeli wiifu ino mbwe Katonda awanunule. ² Inze omwene nyesa okuwawoolako no owusiani mbwe kuwuene wateere emioyo giawu egia muni okukorra Katonda. Ni kukawa kutio, okuta okwa wateere emioyo giawu okukorra Katonda kuno ngakuisigiike ku okumanya engira eya Katonda ateriire awantu wamukorremo, yaaya. ³ Mu okutamanya engira eya Katonda areeta nayo awantu mu empurizanio nae, iwo waagarizia engira yaawu aweene eya okuwa awigolovu emberu wa Katonda. Iwo waageezania okulonda *ensikirra kandi mu okukola otio, waalowa engira eya Katonda. ⁴ *Kristo nie entuuko eya ensikirra eya Muusa okukangatra owulamu owua awantu. Kutio nyingeeno Katonda aingizia awantu wona awari no okuganya ku Kristo ki awigolovu.

⁵ Muusa omwene na ajoja ku owuigolovu owuuzza mu engira eya okulonda ensikirra, awoola mbwe, “Omuntu orindre ensikirra zino, ensikirra ziiza okugera atuukre owulamu.”† ⁶ Ni

† **9:33** Isaa 8:14; 28:16 **9:33** Luuk 2:34; 1Pet 2:6–8 **10:1** Awaru 9:1–3 **10:3** Awaru 1:17 **10:4** Awaru 7:1–6; Gala 3:24–25 † **10:5** Awal 18:5 **10:5** Luuk 10:28; Gala 3:12

ku engira eya okuwa mu empurizanio ni Katonda mu engira eya okuwa no okuganya, endagano ewoola etino, “Otaaza waiwuuzia mu omwoyo gwao mbwe, ‘Ooza okuniina kungulu ku igulu naanu?’† ” (Ao otio mbwe, okutoola Kristo ku igulu okumureeta ku ekialo.) ⁷ Namba mbwe, “Naanu ooza yaika ansi mu owuina aa awafu wari?”† (Ao otio mbwe, okutoola Kristo mu ekialo ekia awafu, amufumie enze). ⁸ Ni ekia endagano ewoola ku amang’ana aga okuwa no okuganya aga tulanzia ni mbwe, “Amang’ana aga Katonda gari ampi ni iwue; gari mala mu omunwa gwao kandi mu omwoyo gwao.”† ⁹ Aeniki no owoorre no omunwa gwao omwene otino, “Yesu no Omwami,” kandi owe no okuganya mu omwoyo gwao mbwe Katonda yamuziusia amutoola ku awafu, Katonda aaza okukununula. ¹⁰ Kuri kutio aeniki omuntu aganya no omwoyo gwae ogwa munsu ni kw’o Katonda yamuta mu empurizanio nae. Lwona no omuntu awoorre no omunwa gwae emberu wa awantu mbwe Yesu no Omwami, Katonda amununula. ¹¹ Mala kiomo *endagano ewoola mbwe, “Omuntu-umuntu oweere no okuganya ku iye ngariwona ensuuko.”† ¹² Ngegawula *Awayaudi na awatari Awayaudi aeniki Omwami no omulala eng’ene, ori Omwami owa awantu woona kandi osereka ino awantu woona awamusawa owuitunzi. ¹³ Kuri kiomo endagano ewoola mbwe, “Omuntu-

† **10:6** Owuiz 30:13 † **10:7** Owuiz 30:13 † **10:8** Owuiz 30:14
10:8 Owuiz 30:12–14 **10:9** 1Kori 12:3 † **10:11** Isaa 28:16
10:11 Awaru 9:33 **10:12** Awaru 3:22, 29–30

umuntu osawire Omwami mbwe ‘Omwami nunule,’ aaza okununulwa.”†

¹⁴ Ni, wakareeta otie okusawa owa wakiari okuganyako? Lwona wakamuganyako otie ni wakiari okuwurra amang’ana gaae? Nakuwa wakawurra amang’ana gaae otie no omuntu atawalanziziizie?

¹⁵ Ni wakalanziizie otie ni Katonda atawatumre? Mala kiomo kwajojwa mu endagano mbwe, “Okuza okwa awantu awareeta amang’ana amalootu aga Katonda ne ensereki enene efwanana otie!”†

¹⁶ Ni ng’ani mbwe Awaisraeli woona waaingizia amang’ana amalootu ago. Isaaya omwene yawoola otino, “Omwami, wameka awaweere no okuganya ku amang’ana gaa agatwala gre?”† ¹⁷ Kutio okuwa no okuganya kuema ku okuwurra amang’ana, na amang’ana ageene gagamba-gamba ku Yesu Kristo.

¹⁸ Ni mbuuzia ntino: Ngawawurra amang’ana ago? Kuwuene waagawurra mala kiomo endagano ewoola mbwe, “Emioyo giawu gimiire okuwurrwa mu ekialo kiona,

kandi amang’ana gaawu gamiire okutuuka mu embega ziona ezia ekialo.”†

¹⁹ Kandi mbuuzia ntino: Kusi amang’ana ago ngagakaingirra Awaisraeli? Owusookere Katonda nio owawoola ni kuwitra ku Muusa otino,

“Nyiza okugera iyari riwa-ambe no oluganda olutasugre okueta oluganda ku okukorra oluganda olwo ewintu ewilootu;

† **10:13** Yoel 2:32 † **10:15** Isaa 52:7 † **10:16** Isaa 53:1 **10:16** Yowa 12:38 **10:17** Yowa 17:20; Gala 3:2, 5 † **10:18** Zabu 19:4

kandi nyiza okugera enda ziinyu ziyie
no oluganda olwa awantu awamaya
awawula no okumanya.”†

²⁰ Lunyima kandi, Isaaya yawa no owusiani oku-
londa omunwa ogwa Katonda owawoola mbwe,
“Nyamanywa na awantu awataakola na amaani
okunyagala wammanyeye;
kandi nyaimanyikira awantu awataiwuuzia
wamanye owa ndi.”†

²¹ Ni ku Awaisraeli, agia emberi na awoola
otino, “Enyinga ziona okukono kwange miire
okuwa ni ngoloriire awantu awa emitwe emikalu,
awatawurra.”†

11

Owusiza owua Katonda ari nawuo na Awaisraeli

¹ Mbawuuzia otino, kukawa kuwene mbwe
Katonda yalaga awantu waae omugongo?
Yaaya ng’anintio. Inze omwene ono ndi
Omuisraeli, omuizukulu owa Abraamu, owaema
mu ekiriango ekia Benjamiini. ² Katonda
ngakalaga awantu waae awa yalowola okuemera
kale omugongo, yaaya. Kusi mulawiire ekia
*endagano ewoola mu omunayo ogugamba-
gamba ku *omugambi owa Katonda Eliija?
Omugambi ono yairizizia Katonda ku ewintu
ewiwiiwi ewia Awaisraeli waakolanga na awoola
otino, ³ “Katonda Omwami, Awaisraeli wamiire

† **10:19** Owuiz 32:21 **10:19** Awaru 11:11, 14 † **10:20** Isaa
65:1 **10:20** Awaru 9:30 † **10:21** Isaa 65:2 **11:1** Awat 22:3;
2Kori 11:22; Gala 1:13–14; Filiip 3:5 **11:2** Zabu 94:14; Yere 31:37;
Awaru 11:29

okuita awagambi waao woona kandi wamiire okuona amasiga aga okukukorrano emisango. Inze eng'ene ni inze osigaale kandi waagala okunyita noona!"† ⁴ Ni Katonda yamuirania otino, "Ngori omwene yaaya, wario awantu wange elufu musamvu awekisaaza wandi awa mbisre, awange omwene awakiari okuikirra wakubra *Baali katonda ensaasa amasigamo ansi."† ⁵ Nintio lwona mu amiire aga reero, wario *Awayaudi awatono awa Katonda yalowola no owusiza wuae, awa omwene awisre kugere watuukre owulamu. ⁶ Ni kuri mbwe Katonda alowola awantu mala ku owusiza wuae, kane ewia omuntu akakola na amaani gaae omwene ngawigera Katonda yamulowola. Ni kuweeko mbwe ni ku ewintu ewia omuntu akola na amaani gaae, kane owusiza owua Katonda wuri wusa.

⁷ Ni kuwuene mbwe Awaisraeli ngawakatuukra ekia waagarizianga. Kukawa kutio, awalowole awa Katonda niwo awaakituu kra! Katonda yagera awandi wakazia emioyo giwa emikalu ng'a, aa ngawakaesanga okumuwurra. ⁸ Okwo kwaikola mala kiomo kwajojwa mbwe, "Katonda yawa-aa emioyo emizito na amaingirizio agateekere, aa na reero amiiso gaawu ngagawona kandi amatwi gaawu ngagawurra."† ⁹ Daudi yoonna yawoola otino:

"Katonda Omwami, reka emigomo giawu egia wariamo,

† **11:3** 1Awaam 19:10, 14 † **11:4** 1Awaam 19:18 **11:5** Awaru 9:27 **11:6** Awaru 4:4–5; Gala 3:18 **11:7** Awaru 9:31 † **11:8** Owuiz 29:4; Isaa 29:10 **11:8** Mari 4:12

giwaweere ki emiweto ne emitego egiwamba,
kandi ewigazio ewiwanaga waagwa ansi.

Wakorre owusugre ne enkola ziawu embiiwi.

¹⁰ Gera amiiso gaawu gamwame ti watawona,
kandi emigongo giawu giikumbe ne emidambo egitawua.”†

¹¹ Ndowa mbwe Awayaudi ngawakagwa mu owuoni ilala, aa wataesa okuema ansi wairane ku Katonda kandi. Aeniki okulowa okwa waalowa engira eya Katonda anunulamo awantu, kwagera owuinunuzi wugiira awatari Awayaudi. Katonda yakola otio kugere Awayaudi wawe ni iyari eria okutuukra ekia awatari Awayaudi waatuukiire.

¹² Kuwuene okugwa kwawu mu owuoni kandi owudowerwa wuawu mu okukola okuagala okwa Katonda kwagera awatari Awayaudi mu ekialo kiona ni wawona owulootu kandi ni watuukra ensereki enyingi. Okwo kulagana mbwe ni iwala eria Awayaudi riona riiza okuingira mu okuagala okwa Katonda, awantu wona warituukra ensereki enyingi eziwula no omurengo.

Owuiunuzi owua awatari Awayaudi

¹³ Katio nyagala okugamba-gambako na awatari Awayaudi. Kimo *omutumwa owa *Kristo ku inywe awatari Awayaudi, inze ntoola emirimo giange egio ki emirimo eminene ino. ¹⁴ Nyagala mbwe emirimo giange gigere awiifu wawe ni iyari no okuganya okwa awatari Awayaudi wari nakwo, kugere ni

† **11:10** Zabw 69:22, 23 **11:11** Awat 13:46; Awaru 9:32; 10:19
11:13 Awaru 1:5

kuesekana waganye Katonda anunule awandi ku iwo. ¹⁵ Tuwona mbwe okulowua kwawu ni Katonda kwagera awatari Awayaudi wairana mu empurizanio ni Katonda. Katio kuuza okuwa kulootu okufwanana kutie ni Katonda aaza okuwaingizia iwo? Kugia awafu wariziuka wawe awalamu!

¹⁶ No oluwaala olwa omukaati olufumiziiwue Katonda ki omusango luri olweru, kulagana mbwe omukaati ogwo gwona guri omweru. Lwona emizi egia omuti ni giri emieru, kulagana mbwe ensagia ezia omuti ogwo ziona ziri enzeru.

¹⁷ Iwue omuntu otari Omuyaudi ori kiomo ensagia eya *omuzabiibu ogumerre ogwene mu isaka. Awayaudi iwo wari ki ensagia ezia omuzabiibu omulootu ogusimbrwe mu omusiri. Ni Katonda yavuna ensagia zindi okuema ku omuzabiibu omulootu, iwue akutoola akukoma ku iwaga riazio, kugere nyingeeno owe agati ya ensagia eziasigala. Okwo kugera oona no otuukra ewiokuria okuema ku omuzabiibu

¹⁸ omulootu oguri mu omusiri. Kutio mutaaza mwaitoola mbwe muri awalootu okukira ensagia eziakengwa zitoowao, inywe mutoola iwaga riazio. Muwe no okumanya mbwe ne emizi, egitari ensagia, nigio egikuambiriire ku omuti kungulu.

¹⁹ Omulala aaza yawoola mbwe, “Ee ensagia zindi ziatemwao kugere tutoole iwaga riazio.”

²⁰ Nintio kuri, ni mumanye mbwe waatemwao ku okutaganya kwawu, kandi mbwe muimerre aa muri ao ku okuganya okwa muri nakwo ku Yesu Kristo. Mutaaza mwaitumbula,

ni musugaane mutie Katonda ino. ²¹ Aeniki, na ataasasra ensagia eziene-ziene eziakoma ku omuti, mwona ngaaza okuwasaasra. ²² Katio otalawira mbwe Katonda ni Katonda omusiza kandi ni Katonda owiiyirirwa. Awiiyirirwa na awantu awamuoneere, ni ku inywe awari no okuganya, ari omusiza ni inywe. Ni mugiiire emberu okuwa no okuganya ku Yesu, oona aaza okugia emberu okuwa omusiza ni inywe. Ni, ni murekere mwona aaza okuwatemaao ki ensagia. ²³ Lwona muwe no okumanya mbwe na Awayaudi warekere okugia emberu no okutawa no okuganya, Katonda aaza okuwairania ku omuti aa yawatoola aeniki ari na amaani aga okukola otio. ²⁴ Inywe awatari Awayaudi, muri ensagia eziatemwa okuema ku omuti ogwa omuzabiibu ogwakoma mu isaka. Nikuemaao, Katonda yawata ku omuzabiibu ogwa omwene yasimba, ekintu ekitaakolwanga. Katio ngakuuza okumuweera okunyoowu ino okuirania ensagia ezia omuti ogwene ku iwaga eria omwene yazitemaao?

Owusiza owua Katonda ku awantu wona

²⁵ Wamwifu, nyagala mumanye owuene owua amang'ana owuiwisiire awandi kugere mutawa no okuitumbula. Okuwa ne emioyo emikalu egiwula no okuganya ne ekintu ekikiza okugia emberu ku Awayaudi wangi nawuno awalowole awa Katonda okuema ku awatari Awayaudi wona waingre. ²⁶ Nintio Katonda aaza okununula ekialo ekia Israeli kiona. Amang'ana

aga awagambi awa Katonda goona gasigika eking'ana kino kiomo kwajojwa mbwe, “Omununuzi aaza okuema *Sayuuni.

Aaza okugera awiizukulu awa Yakoobo wareke okumenya owulamu owuoneeke.

²⁷ Kandi endagano eya nyakola nawo mbwe nyiza okutoolao amawi gaawu goona eno,

eeza okutuuka kuwuene.”†

²⁸ Ku okulowa okwa waalowa amang'ana amalootu aga waalanziziwua, waawa awazigu awa Katonda. Kuno kwagera inywe awatari Awayaudi mutuukra iwaga eria okuwurra amang'ana amalootu aga Katonda. Ni ku owulowozi, Katonda akiagonziizie Awayaudi ku endagano eya yakola ni waaguukwa waawu.

²⁹ Ni kutio aeniki, Katonda na aeere awantu empanwa kandi na aetre awantu waaze wamukorre, ngagalusia amaingirizio gaae, yaaya. ³⁰ Inywe awatari Awayaudi, kale mwona ngamukakolanga okuagala okwa Katonda. Ni Katonda yawasaasra aeniki Awayaudi waalowa okukola okuagala kwae. ³¹ Mu engira efwanani eyo, owungi owua Awaisraeli nyingeeno ngawakola okuagala okwa Katonda, kugere wona Katonda awasasre aeniki mwona yawasaasra. ³² Katonda yagera awantu wona (Awaisraeli na awatari Awaisraeli) wawa ki awasiwe awa owuoni, awatakola okuagala kwae. Yakola otio kugere asasre awantu wona owufwanani.

† **11:27** Isaa 59:20, 21; 27:9; Yere 31:33–35 **11:29** Awaru 11:2; 3:3–4 **11:32** Awaru 3:22–24; Gala 3:22

33 Kuwuene Katonda ari omukaate. Awulao okarenga owunyazi owua aesana, nakuwa owungi owua amaganga gaae namba owuliire owua okumanya okwa ari nakwo. Naanu omanyire kiomo awisia okukola ewintu? Kusi omanyire engira ziae ezitambuuke okumanyiriziwua, naanu? 34 Mala kiomo endagano ewoola mbwe,

“Omanyire amaingirizio aga *Omwami Katonda, naanu?

Nakuwa omiire okumukengera amagezi ku ekintu ekia asugaane akole, naanu?†

35 Omiire okutoola ekintu ya-aa Katonda owa Katonda osugaane aoloole, naanu?”†

36 Kuri kutio aeniki iye nio owalonga ewintu wiona kandi ewintu wiona wirio ku amaani gaae kandi ku okuagala kwae.

Kutio tutondowole Katonda amiire goona.

*Amin.

12

Omukristo asugaane akorre Katonda mu engira empia

1 Kutio waamwifu, nikulondokana na amasaasra amangi aga Katonda amiire okutuambra, mbaisasaama mbwe mufumizie Katonda emiwiri giinyu* giwe ki omusango omulamu kandi omweru ogwa Katonda asangaala nagwo. Eyo nie engira endamu eya

11:33 Ayub 11:7; Zabu 139:6, 17 † 11:34 Isaa 40:13 11:34
 Ayub 15:8 † 11:35 Ayub 41:11 11:35 Ayub 35:7 11:36
 1Kori 8:6 * 12:1 Nakuwa owulamu wuinyu wuona.

musugaane mukorre nayo Katonda. ² Mutagia emberi okulonda enkola ezia awantu awa ekialo, ni mureke Katonda agalusie owulamu wuinyu na awa-aa amaingirizio amayia. Ekio kiiza okugera mumanye engira eya okugeezaania kandi okugawula ewintu ewia Katonda aagala mbwe mukole, ewintu ewisugre emberi waae kandi ewia asangaarre nawio. ³ Kutio ku emirimo egia owutumwa egia Katonda amiire okumpa ku owusiza wuae, ndaga omuntu ki omuntu ku inywe mbwe omuntu ataaza yaingirizia mbwe ari kungulu okukira kiomo ari. Ni mu amaingirizio giinyu musugaane muiwone mu engira endootu, owuagani no okuganya okwa Katonda aeere omuntu ki omuntu. ⁴ Kuri mala kiomo omuwiri ogwa omuntu guri ne ewiimo ewingi, kandi ekiimo ki ekiimo kiri no omurimo gwakio. ⁵ Nintio lwona turi omuwiri omulala oguri ne ewiimo ewingi ewikola alala, ifwe awari ku *Kristo kukawa mbwe turi awantu awangi. ⁶ Turi ne empanwa ezigawuke-gawuuke, nikulondokana no owusiza owua Katonda aeere omuntu ki omuntu. No omuntu aerwe empanwa eya okugamba amang'ana agaemere ku Katonda, asugaane agambe owuagani no okuganya okwa ari nakwo. ⁷ Ni kuri okukorra awandi emirimo, asugaane akole emirimo no omwoyo gwae gwona. Ni, ni kuri okugerera, ka-agerere geeza. ⁸ Lwona ni kuri mbwe omuntu aerwe empanwa eya okuambia awiina waae

12:1 Awaru 6:13; 1Pet 2:5 **12:2** 1Kori 1:20; Efee 4:22–24; 5:17; 1Thes 5:21; 1Pet 1:14; 1Yow 2:15 **12:3** Mari 10:43; 1Kori 12:11, 28; Efee 4:7 **12:5** 1Kori 12:27

amaani, reka a-ambie awantu amaani. Oerwe okuesania ewintu ku awataka, reka akole otio no omwoyo gwae gwona. Oerwe okukangatra awandi, ka-akole otio na amaani gae goona. Lwona ni kuri mbwe omuntu aeerwe empanwa eya okulagana owusiza ku awandi, ka-akole otio no owusangaavu.

⁹ Olugonzi lwinyu ku awantu paka luwe olugonzi oluri kuwene. Murege ewintu ewiwiiwi, ni muande ku ewintu ewilootu. ¹⁰ Muwe no olugonzi agati iinyu ki awada ku Kristo, kandi omuntu ki omuntu awe mbwe ni iye osooka okutoola omwina waae ki osugre okueewua owuti okumukira iye omwene. ¹¹ Muwe awantu awakalangufu mu emirimo, awatari awendeevu. Ni mukorre *Omwami Yesu kandi no *Omwoyo Omweru aema mu emioyo giinyu ki omurro. ¹² Muwe awusangaavu okurindirra ewia Katonda awateeriire emberi, awoorevu namba mu eminyako-nyaako kandi awasawa Katonda enyinga ziona. ¹³ Mugawire awantu awa Katonda awawula nawio ewintu wiinyu, kandi muwe awantu awagonziizie okuingizia awageni mu emigizi giinyu. ¹⁴ Musereke awawaingizia mu eminyako-nyaako ku okuganya okwa muri nakwo ku Kristo. Mutawafuuwa yaaya, ni muwasereke. ¹⁵ Musangaale na awantu awasangaarre, ni

12:8 1Kori 12:4–11; 14:12; 1Pet 4:10 **12:9** 1Kori 13:4–7; 2Kori 6:6; 8:24; 1Timo 1:5; 1Pet 1:22 **12:10** Yowa 13:14–15; Gala 5:13; 6:3; Efee 4:2; Filiip 2:3 **12:12** Luuk 18:1; 1Kori 15:58; Awaib 10:36
12:13 Awaib 13:2 **12:14** Math 5:44

murre na awarra. ¹⁶ Mumenye no owuolu na awiina wiinyu. Mutaitumbula, ni muwe owuyanga okuwa mu owulala na awantu awari ansi. Mutaaza mwaitoola mbwe muri awaganga.

¹⁷ Otaaza waoloola omuntu okukoriire uwiiwi no okumukorra uwiiwi oona. Wona mbwe okola ewintu ewia awantu woona waganyire nawio mbwe wilootu. ¹⁸ Ku oluwega lwao, kola wukalu na amaani gaao goona kiomo kuesekana, owone mbwe omenyere na awantu woona no owuolu.

¹⁹ Awiiko wange awa ngonziizie, no omuntu awakoriire uwiiwi, mutaaza mwamuoloola no okuwakorra uwiiwi mwona. Ni murekere Katonda iwaga awe mbwe nio omuoloola ku owuwi owua awakoriire. Aeniki kwajojwa mu endagano mbwe,

“Omwami Katonda awoola otino,

‘Inze ni inze ooza okuwaoloola ku ewintu ewiwiwi ewia wakola.

Kandi kuwene nyiza okuwaoloola.’† ”

²⁰ Ni musugaane mukole kiomo endagano ewoola mbwe,

“No omuzigu waao awurra enzala, mu-ee okuria arie.

Lwona na awurra owulwo, mu-ee amanzi anywe.

No omukoriire otio, aaza okufwa ne ensuuko.”†

²¹ Mutaaza mwaganya owuoni wuawakira, ni mukire owuoni ne enkola endootu.

12:15 Ayub 30:25; 1Kori 12:26; 2Kori 11:29 **12:16** 1Kori 1:10–11; 8:1 **12:17** Emfu 20:22; 1Kori 6:7; 1Thes 5:15; 1Pet 3:9

12:18 Mari 9:50; Awaru 14:19; 1Kori 7:15; Kolo 3:15 † **12:19** Owuiz 32:35 **12:19** Math 5:39 † **12:20** Emfu 25:21, 22 **12:20** Math 5:44

13

Omukristo paka alondokane no okuagala okwa esirikaali

¹ Omuntu ki omuntu paka awurre awakangasi awa ekialo, aeniki wuwulao owukangasi owuesa wuwawao ni Katonda ataganyire. Katonda nio oteereo owukangasi ki owukangasi owuri mu ekialo kiona. ² Kutio omuntu-umuntu olowa nakuwa olwania owukangasi owuriko, alowa nakuwa alwania ekintu ekia Katonda omwene nio oteereo. Kandi awakola otio, waireetako ekiina aweene. ³ Aeniki awakangasi ngawatiisia awantu awa enkola endootu, ni watiisia mala awantu awa enkola embiiwi. Mberi oagala okuwa owuyanga aa owula ekikagera otie awari mu owukangasi? Kane kolako ewintu ewilootu wieng'ene, no otaaza okuwona ni wakugambagambako geeza. ⁴ Kuri kutio aeniki omukangasi ari *omukurumu owa Katonda, owa ateereo okuwatunzia. No omuntu omwoni paka amutie, aeniki kuwuene omukangasi aeerwe amaani aga okuswawuka awooni. Ari omukurumu owa Katonda omuimereere ku ekialo kino, owona mbwe awooni wakoriirwe wululu owusugre ne enkola ziwu. ⁵ Kutio paka muwurre awakangasi wiinyu. Kandi mutakola otio mbwe aeniki mutiire okuswawukwa kweng'ene, ni aeniki mumanyire mu emioyo giinyu egia munsu mbwe okwo nikwo okulootu. ⁶ Kino kiona nikio ekigera ni mufumia *omusolo, aeniki awakangasi wari awemirimo awa Katonda awatoola enyinga ziwu ziona okukola emirimo egia owukangasi. ⁷ Mutuusie

ewia awakangasi wiinyu woona wawaagalako. No ori no omusango ogwa okufumia omusolo, oloola. Mu-ee owuti awantu awa musugaane mu-ee owuti, kandi awa musugaane mu-ee owunene, mu-ee owunene.

Olugonzi lutuusia okuagala okwa Katonda

⁸ Mutaaza mwaikala no omusango ogwa omuntu omwina iinyu. No omusango ogwa musugaane muwe nagwo na awiina wiinyu enyinga ziona, no omusango ogwa okuwa no olugonzi nawo. Aeniki omuntu ogonziizie omuntu omwina waae, atuusia *ensikirra eya Muusa. ⁹ Ensikirra eziwoola zitino, “Otasooda, otaita, otaiwa ekintu ekia omwene, otaagala ekia owundi kiwe ekiao,”† ne ensikirra zindi ziona ezigawuuke ne ezio, zii tunguuke ku ensikirra endala ewoola etino, “Gonzia omwina waao kiomo oigonziizie iwue omwene.”† ¹⁰ No omuntu agonziizie omwina waae, ngamukorra uwiiwi. Kutio olugonzi nilwo olutuusia ensikirra ezia Katonda ziona.

¹¹ Mukole mutio, ni mumanyire geeza amiire agaturimo gano. Enyinga zimiire okutuuka ezia musugaane mulamuke mueme mu endoolo, aeniki enyinga ezia Katonda aaza okutununurramo nyingeeno zimiire okuwa ampi okukira kiomo kwawanga olwa twata okuganya kwifu ku *Omwami Yesu. ¹² Eng’amba emiire okukewa kandi owuire wuri ampi okukia.

13:7 Awat 5:29; Tiit 3:1; 1Pet 2:13–17 **13:7** Math 22:17; Mari 12:17 † **13:9** Okuf 20:13–15, 17; Owuiz 5:17–19, 21 † **13:9** Awal 19:18 **13:9** Mari 12:31 **13:10** 1Kori 13:1–13; 16:14 **13:10** Math 7:12; Awaru 8:4; 13:8; Gala 6:2

Kutio turekane ne enkola embiiwi ezia awantu wakola mu ekierema, tuiwoye ne ewia-iiye ewia okulwanra mu owueru. ¹³ Enkola ziifu zisugaane ziwe endootu ki awantu awamenyere mu owueru owua enyanga. Mutawa mu emigomo egia owuwuzro owumwamu lwona mutadung'a. Mutasooda, lwona muwe ale ne enkola embiiwi ezia embwa. Mutalwana kandi mutawa ni iyari na awantu. ¹⁴ Ni muiwoye no Omwami Yesu *Kristo, kandi mutata amaingirizio giinyu ku engira ezia okutuusia okuagala okuwiiwi okwa omuwiri.

14

Otakengera wamwinyu ku Kristo ekiina

¹ Muingizie awantu awari no okuganya okunyowu-nyoowu ni mutawakengeere ekiina ku ewintu ewia waingirizia mbwe wilootu nakuwa wiwiiwi okukola. ² Okuganya okwa omuntu omulala kumuganyira okuria ewiokuria wiona. No owundi ori no okuganya okunyowu-nyoowu, iye aria mala amavwa geng'ene, aa enyama nga-ambako. ³ Omuntu oria ewiokuria wiona ngasugaane arege omwina waae otakola otio. Lwona omuntu ozirre ewiokuria windi, atakengra omuntu oria ewiokuria wiona ekiina ki okola uwiiwi emberu wa Katonda, aeniki Katonda aganyire nae. ⁴ Iwue ori anu, okengera owemirimo owa omuntu wundi omusaasa ekiina? Omukangasi waae omwene nio ooza okukenga ekiina omwene mbwe agia geeza

13:12 1Kori 15:34; Efee 5:14–16; 6:11, 13; 1Thes 5:5–8; 1Yow 2:8

13:13 Luuk 21:34; Gala 5:20–21; Efee 5:18; 1Pet 4:3

nakuwa agia uwiiwi. Ne ekia omanye, ni mbwe aaza okugia geeza aeniki *Omwami Yesu ari na amaani aga okugera agie geeza.

⁵ Mu engira efwanani, omuntu omulala aesa yalowola owuire owulala mbwe niwuo owueru okukira amiire gandi, ni ku owundi, amiire goona gafwanana. Ku eking'ana kino omuntu ki omuntu asugaane aisimbiire ku ekintu ekia aingirizia mu omwoyo gwae mbwe kiri ekilootu okukola. ⁶ Otoorre owuire wulala ki owueru okukira amiire gandi goona, akola otio oku-aa Omwami Katonda owuti. Omuntu oria ewiokuria wiona oona akola otio oku-aa Katonda owuti, kandi otaria ewiokuria windi oona akola otio oku-aa Omwami Katonda owuti, aeniki woona waikazia Katonda. ⁷ Ni kutio aeniki awulao ku ifwe omuntu omenyere owulamu owumuambre mala iye omwene, nakuwa awulao omuntu ofwa olumbe olumuambre mala iye omwene. ⁸ Okwo kuri kuwue aeniki okuwa kwifu awalamu turi awalamu oku-aa Omwami Yesu owunene, lwona ni tufwire, tugia okuwa no Omwami Yesu. Kutio ni turi awalamu namba ni tufwire, turi awa Omwami Yesu. ⁹ Kino niki ekiagera ni *Kristo afwa, airana awa omulamu kandi, kugere awe Omwami owa awalamu alala na awafu. ¹⁰ Katio ekigera ni iwue okengera wamwinyu ku Kristo ekiina niki? Kusi ekigera ni iwue orega omwina waa niki? Aeniki twona tuuza okuimerra emberwa Katonda, ku entewe yaa eya aikalako na akengera awantu ekiina! ¹¹ Mala kiomo kwajojwa mu endagano mbwe:

“Inze Omwami Katonda, nyiifuuwa ntino,
 ‘Kuwuene, kuwuene, awantu woona
 warinkubra amasigamo gaawu ansi,
 kandi omuntu ki omuntu ariwoola owuyanga no
 omunwa gwae omwene

mbwe inze ni inze Katonda.’ ”†

¹² Kutio omuntu ki omuntu ku ifwe ari-irania Ka-
 tonda ku ewintu wiona ewia yakola ne ekigera ni
 yawikola.

Otata ekigazio emberu wa wamwinyu ku Kristo

¹³ Kutio paka tureke okukengerana ekiina
 aweene. Aa okukola otio, osugaane okenge
 mu omwoyo gwao mbwe ngoza okuteera
 wamwinyu ku Kristo ekigazio ku engira yaae,
 ekiiza kiamugwisia mu owuoni. ¹⁴ Inze ki ori
 mu owulala no Omwami Yesu, manyire kandi
 ndi no owuene mbwe ewiokuria wiona wieru,
 aa wuwulao owuwi ni wiriirwe. Ni, no omuntu
 awona okuria kundi mbwe kumwamu emberu wa
 Katonda, ku omuntu oyo okuria okwo ngakweru.

¹⁵ Kandi no okuria okwa oria kugera omwina
 wao na awurra uwiiwi, ao katio owula nae
 no olugonzi. Otaaza waona owulamu owua
 wamwinyu owa Yesu yafwira, ku ewiokuria
 ewia oria. ¹⁶ Kutio otagera awantu wagambe-
 gambe ku ekintu ekia otoorre ki ekilootu kiao
 mbwe kiwiiwi. ¹⁷ Aeniki okuwa mu *Owuami
 owua Katonda ngawuambaane na amang’ana
 aga ewintu ewiriwua nakuwa ewinywewua,
 yaaya. Ne ekineene no owuigolovu, owuolu

† **14:11** Isaa 45:23 **14:11** Isaa 49:18; Filiip 2:10–11 **14:12**
 Math 12:36–37; 1Pet 5:5 **14:13** 1Kori 10:32; 2Kori 6:3 **14:14**
 Mari 7:15; Awat 10:15; 1Kori 8:7–9 **14:15** 1Kori 8:11–13

no owusangaavu owuezaniwua no *Omwoyo Omweru ogwa Katonda. ¹⁸ Kuri kutio aeniki omuntu-umuntu okorra Kristo mu engira eno asangaazia Katonda ino, kandi awantu wandi woona waaza okuganyana nae. ¹⁹ Kutio tusugaane tukole wukalu tuwone mbwe enyinga ziona tukola mala ewintu ewigera twawa no owuolu agati iifu kandi ewiomerezia omuntu no omwina waae.

²⁰ Amang'ana aga ewiokuria gataaza gagera muone emirimo egia Katonda amiire okukola. Kuwuene ewiokuria wiona wieru, ni ne ekintu ekiwiiwi ino omuntu okuria okuria okugera no omwina waae aigunya. ²¹ Kutio kulootu ino no otariire enyama nakuwa no otanywere amalwa namba no otakorre ekintu-ukintu ekiesa kiagunya omwoyo ogwa omwina waa mala yagwa mu owuoni. ²² Reka okuganya okwa ori nakwo ku ewintu wino kuwe agati yaa omwene ni Katonda. Ne ensereki ino ku omuntu okola ewintu ewia aganyana nawio kandi ewia ataikengra ekiina iye omwene. ²³ No omuntu oria ewintu ewia omwoyo gwae ogwa muni guwona mbwe ngasugaane arie, omuntu oyo akorre uwiiwi emberi wa Katonda, aeniki ariire ekintu ekia omwoyo gwae ngagukaganya mbwe kulootu na ariire. Ni kutio aeniki no okorre ekintu-ukintu ekia otaganyire nakio mbwe kilootu, ao okorre owuoni.

15

¹ Ifwe awantu awakalangufu mu okuganya ku *Kristo, tusugaane tu-ee awiina wiifu awakiari

no okuganya okunyowu-nyoowu iwaga mu owudewenyu wuawu. Ngakusugaane kuwe mbwe tukola mala ewintu ewituomerezia ifwe aweene, yaaya. ² No omulala ki omulala ku ifwe asugaane asangaazie Awakristo awiina waae, ku okuwakorra ewintu ewiwatunzia okukoma mu okuganya kwawu ku Katonda. ³ Aeniki Kristo oona ngakaisangaazia mala iye omwene, ni mala kiomo kwajojwa mu endagano otino, “Amanyego aga waakunyega nago goona gangwiriirako.”† ⁴ Ewintu wiona ewiajojwa mu endagano wiajojwa mbwe witugerere. Amang’ana gano gatuambia amaani kandi gagera ni tuwa no olutuunyo kugere tuwe no omwoyo ogwa okurindirra okutuukra ewintu ewia Katonda yatuifuwira. ⁵ No okusawa kwange mbwe Katonda ng’ina olutuunyo kandi oambia awantu amaani, awa-ee emioyo egia owulala agati iinyu aweene, ni mulonda Yesu Kristo. ⁶ Okwo kuuza okugera inywe mwona alala, mutondowole Katonda kandi Swawu *Omwami iifu Yesu Kristo, ni muri no omwoyo omulala. ⁷ Kutio muganye okuingizia awiina wiinyu mala kiomo Kristo oona yawaingizia mwona. Okwo ku-aa eriina eria Omwami Katonda owunene. ⁸ Mbalaga mbwe Kristo yaikola owemirimo owa *Awayaudi okulagana mbwe Katonda ngagaluka ku ekintu ekia amiire okuwoola kuwuene. Ao otio yatuusianga ekia Katonda yaifuwira waaguukwa waawu. ⁹ Lwona yakola otio kugere

15:1 Awaru 14:1-2; 1Kori 10:23-24; Gala 6:2 **15:2** 1Kori 8:1

† **15:3** Zabu 69:9 **15:4** 1Kori 10:11; 2Timo 3:16 **15:5** Filiip 2:2-5 **15:8** Math 15:24; Awat 3:25-26

awatari Awayaudi watondowole Katonda ku amagongi gaae ku iwo, mala kiomo kwajojwa mu endagano mbwe:

“Kutio nyiza okukutondowola agati ya awatari Awayaudi.

Kandi nyiza okukuembra enyembo ezitondowola eriina riao.”†

¹⁰ Endagano ewoola kandi etino,

“Inywe awatari Awayaudi, musangaale alala na Awayaudi,

awantu awa Katonda yalowola okuwa awaae.”†

¹¹ Kandi ewoola etino:

“Inywe mwona awatari Awayaudi, mutondowole Katonda;

awantu awaema mu enganda ziona, mumutondowole.”†

¹² Isaaya yona awoola otino:

“Omuizukulu owa Yeese aaza okuuzza; omuntu ooza okufuma okukangatra awatari Awayaudi.

Kandi awatari Awayaudi woona waaza okuta emioyo giawu giona ku iye.”†

¹³ No okusawa kwange mbwe Katonda oesana omwoyo ogwa okurindirra, awaizuzie ne ekisangaalo no owuolu ni kuwitra mu okuganya kwinyu ku iye. Okwo kuuza okugera okurindirra kwinyu kuisonge ino, ni kuwitra ku amaani aga *Omwoyo Omweru ogwa Katonda.

Ekigera ni Paulo ajoja ebaruwa eno no owusiani

† 15:9 2Sam 22:50; Zabú 18:49 15:9 Awaru 11:30 † 15:10
Owuiz 32:43 † 15:11 Zabú 117:1 † 15:12 Isaa 11:1, 10

¹⁴ Waamwifu, inze omwene manyire geeza mbwe muri awantu awaizuule du ne enkola endootu kandi muri na amagezi agasugre, lwona mbwe muesa mwaigerera inywe aweene geeza. ¹⁵ Ni kukawa kutio, mbajojeere no owusiani ino mu ebaruwa eno ku ewintu windi kugere mbaizurizie, aeniki Katonda nio ompeere owusiza owua ¹⁶ okuwa *omukurumu owa Yesu Kristo otunzia awatari Awayaudi. Nkola emirimo egia owuozia ku okulanzia amang'ana amalootu aga Katonda, kugere awatari Awayaudi wawe ki omusango omulootu ogwa Katonda aganyire nagwo, ogwa Omwoyo Omweru atengekeere Katonda. ¹⁷ Kutio ku Yesu Kristo nyesa nyaitumburra emirimo egia amiire okuwa na ampa amaani okorra Katonda. ¹⁸ Ng'anyiza okugambagamba ku ekintu-ukintu yaaya, ni mala ku ewia Kristo amiire okukola ni inze. Amiire okureeta awatari Awayaudi okulonda Katonda ni kuwitra ku amang'ana gange ne ewia miire okuwa ni nkola agati yaawu. ¹⁹ Yakola ni inze ewintu wino ni kuwitra ku amaani aga ewilagano na amankono amanene-nene aga Omwoyo Omweru ogwa Katonda yampa amaani okukola. Kutio okuemerra Yerusaleemu no ogia-ugia nawuno otuuke Ilirikaamu, miire okulanzizia awantu amang'ana amalootu aga Yesu. ²⁰ Okuagala kwange amiire goona kumiire okuwa mbwe ndanzizie awantu awa nikwo wasooka okuwurra amang'ana amalootu aga Kristo. Ng'anyagala mbwe mbe ni nyomboka ku owulusa owua-

teewuao no omuntu wundi omusaasa. ²¹ Aa okukola otio, inze nkola kiomo endagano ewoola etino,

“Awaawanga ni wakiari okulagwa amang’ana ku iye, waaza okuwona
kandi awaawanga ni wakiari okumuwurra waaza okutegerezia wamanye.”†

Omupango ogwa Paulo okugia Rooma

²² Kino nikio ekintu ekimiire okuweerao ni kindowera okuwaazako. ²³ Ni nyingeeno mpano katio miire okumala emirimo giange oluwega luno. Ni lwona, miire okuwaaao ni nyagala ino okuwaazako mbawone eyo ku emiaka emingi.

²⁴ Kutio nyingeeno ndi no omupango ogwa okukola otio ni ngia Speeni. Mpingirizia okuwa omugeni iinyu ni mbita kandi mbwe ni miire okuwawonako ku amiire agasugre, muuze muntunzie mu olugendo olwange olwa okugia eyo. ²⁵ Ni ku enyinga zino, ndi ku engira ngia Yerusaleemu, nyirra awantu awa Katonda awari eyo ewintu ewia wafumiziiwue eno. ²⁶ Awakristo awa Makedoonia na awiina waawu awari Akaaya waasoolozie ewintu ano kugere wigie witunzie awiina wiifu awataka Yerusaleemu, ku okuagala kwawu aweene.

²⁷ Waawona owusangaavu okukola otio. Ni, ni tuwoola kuwuene kwawanigirizia mbwe wakole otio. Mala kiomo ensereki ezia owulamu ziaemera awatari Awayaudi ku Awayaudi,

15:20 1Kori 3:10–12; 2Kori 10:15–16 † **15:21** Isaa 52:15 **15:24**
Awaru 1:9–13 **15:25** Awat 19:21; 20:22; 24:17 **15:26** Awat
11:30; 1Kori 16:1; 2Kori 8:4; 9:1–2, 12; Gala 2:10

nintio wooka kuwaweera omusango okugawira Awayaudi oluwaala olwa owunyazi owua Katonda awasereeke nawuo. ²⁸ Kutio ni nyiza okumala emirimo egia okuwatuusizia ewintu na amasendi agasoloziiwue gano, nyiza okufuma Yerusaleemu, mbite mbawone ni ngia Speeni. ²⁹ Manyire mbwe nyiza okuwaazako ne ensereki enyingi ino eziana ku Kristo.

³⁰ Kutio waamwifu, mbaisasaamre ku eriina eria Omwami iifu Yesu Kristo kandi ku olugonzi olwa Omwoyo Omweru atu-aa, mbwe muwe alala ni inze mu iiye riange rino ni munsawira Katonda ne emioyo giinyu giona. ³¹ Munsawire mbwe Katonda agie aninde, ku awantu awalwanya amang'ana amalootu aga Kristo awari Yudeea, watankorra uwiiwi, kandi mbwe awantu awa Katonda awari Yerusaleemu wagie waingizie ewintu ewia mbairra. ³² Nikuemao, ni kuri okuagala okwa Katonda, nyiza okuwaazako no omwoyo omusangaavu kandi tuuza okuomerezania omuntu no omwina waae. ³³ Katonda ng'ina owuolu, ka-awe ni inywe mwona. *Amin.

16

Amakeezio aga Paulo ku awiiko waae

¹ Nyagala mumanye mbwe Fiibi ari wamwifu ku *Kristo kandi ari omulala ku awemirimo awa ekaniisa eri Senkereeya. ² Mbasawa mbwe na awaazreko, muganye mumuingizie geeza

15:27 1Kori 9:4, 11, 14; Gala 6:6 **15:30** 2Kori 1:11; Efee 6:19; Kolo 4:3-4; 1Thes 5:25; 2Thes 3:1-2 **15:31** Awat 21:11, 27-35; 23:12-15; 1Thes 2:14-16 **16:1** Awat 18:18; Filiip 1:1; 1Timo 3:8-11

ku eriina eria Yesu mala kiomo kusugaane no Omukristo omwina iinyu. Lwona mbasawa mbwe mumutunzie mu engira-ungira eya aesa yaagala mbwe mumutunziemo. Iye oona amiire okuwa na atunzia awantu awangi, namba inze omwene amiire okutunzia ino.

³ Munkeezizie wamwifu ku emirimo egia Kristo Yesu, Preskiila ni iwuae Akwila, ⁴ awaawona okuteesia owulamu wuawu ku amang'ana gange. Ng'ani inze eng'ene nio owairanzia otioo, ni namba amakaniisa goona aga awatari *Awayaudi.

⁵ Munkeezizie namba awantu awa ekaniisa awaagaana mu enyumba yaawu.

Munkeezizie omwiko wange owa ngonziizie Epenetuusi, omuntu owasooka okuwa Omukristo mu ekitemo ekia *Eesia.

⁶ Munkeezizie Maaria owakorra emirimo wukalu ino.

⁷ Munkeezizie awaganda wange Anderekuusi ni Yuunia awaasiwua alala ni inze. Waa-nsokera okuwa Omukristo kandi wari awantu awa *awatumwa awaerwe owuti ino.

⁸ Munkeezizie Ampiliatuusi, omuntu owa ngonziizie ku *Omwami iifu Yesu,

⁹ alala ni Urbanuusi, omwina iifu ku emirimo egia Kristo, no omwiko wange owa ngonziizie Stakiisi.

¹⁰ Munkeezizie Apeleesi, omuntu omiire oku-
lagana kuwuene mu owulamu wuae mbwe
atiire Kristo.

Munkeezizie awa mu enyumba eya Aristubusi.

¹¹ Munkeezizie omuganda wange Erodioni na awa mu enyumba eya Narkiiso woona awaganyire ku Omwami Yesu.

¹² Munkeezizie Trufeena ni Trufoosa, awakazi awakola emirimo egia Omwami na amaani ino.

Lwona munkeezizie omwiko wange owa ngonziizie Pesiisi, omukazi omiire okukorra Omwami iifu Yesu na amaani ino.

¹³ Munkeezizie Rufuusi, omuntu owa Omwami yalowola mbwe awe omuntu waae omwene, ni ng'inwae omiire okuwa na antunzia ki omwana waae owa yaiwula.

¹⁴ Munkeezizie Asinkretuusi ni Filegoona ni Ermeesi ni Patrobaasi ni Ermeesi alala na Awakristo woona awa wari nawo.

¹⁵ Lwona munkeezizie Filologuusi ni Julia, alala ni Nereusi ni wamwawu owekiala, no Olimpaasi alala na awantu awa Katonda woona awa wari nawo.

¹⁶ Owutuukre mukeezanie omuntu no omwina waae na amakeezio aga awada awagonzanie ku Kristo.

Amakaniisa goona aga Kristo gawatumiire amakeezio.

¹⁷ Waamwifu, mbasawa mbwe muirinde ku awantu awareeta engawuzi, kandi awaona okuganya okwa awantu ni igerera eritalondokana ni igerera eria mumiire okutuukra. Muwe ale na awantu awo. ¹⁸ Aeniki awantu awakola

16:13 Mari 15:21 **16:16** 1Kori 16:20; 2Kori 13:12; 1Thes 5:26; 1Pet 5:14 **16:17** Math 7:15; 2Thes 3:6; Tiit 3:9–10; 2Yow 10

ewintu ewifwana witio awo, ngawakorra Kristo Omwami iifu, ni wakola mala okuagala kwawu aweene. Wawuwa awantu awafwa okuganya-uganya ewia wawuriire, ni wakola na amang'ana gaawu amateremu agakulula awantu. ¹⁹ Inywe, awantu woona wamiire okuwurra kiomo mukola okuagala okwa Katonda kandi kino kimpa owusangaavu ino ni inywe. Nyagala mbwe muwe awantu awaganga mu okukola ewintu ewilootu, ni mu okukola owuoni muwe aweeru awawula ne ekikawa-amba. ²⁰ Katonda owa owuolu wuifu wuemako, aaza okunyatula-nyatula amaani aga *Sataani kandi amute ansi eya amagulu giinyu kuwangu. Owusiza owua Omwami iifu Yesu wuwe ni inywe.

²¹ Timotheo, owemirimo omwina wange, awatumiire amakeezio. Awayaudi awiina wange, waawu Lukii ni Yasooni alala ni Sosipaata woona wawakeeziizie.

²² Inze Tertiasi, omujoji ojojerra Paulo ebaruwa eno, noona mbatumiire amakeezio ku eriina eria Omwami Yesu.

²³ Gaayo, owa ndi omugeni mu enyumba yaae kandi owa engo waae nio Awakristo woona waaganra, oona awakeeziizie. Erasto okangatiire owuomboki owua omugizi guno alala ni wamwifu Kwotaasi woona wawatumiire amakeezio. ²⁴ [Owusiza owua Omwami iifu Yesu Kristo wuwe ni inywe mwona. *Amin.]*

²⁵ Kutio, tu-ee Katonda owunene ino! Katonda ono nio ori na amaani aga okuwasimbiira

16:18 Filiip 3:19; Kolo 2:4 **16:19** Awaru 1:8 **16:21** 1Kori 4:17 **16:23** 2Timo 4:20 * **16:24** Amatu gandi gawula ne ekika ekia 24 kino kiona.

mu okuganya ku iye. Akola otio ni kuwitra ku amang'ana amalootu agari ku Yesu Kristo, aga inze Paulo ndanzia. Owuene owua amang'ana gano, owuawanga ni wuiwisiire awantu ku emigo emingi, ni nyingeeno wumiire okusasulwa.²⁶ Amang'ana gano gamanyika ni kuwitra ku ewintu ewia *awagambi awakulu waajoja, kandi wigata kuwueru ino. Katonda orio amiire goona nio owasikirra mbwe awantu awaema mu enganda ziona wamanye owuene owuri ku okuganya ku Kristo kugere wamuwurre kandi wamulonde.

²⁷ Katonda omulala, ori omuganga otuukre, aeewue owunene amiire goona ni kuwitra ku erina eria Yesu Kristo. Amin.

Endagano Empia New Testament in Suba (KE:sxb:Suba)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Suba

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9966001964

The New Testament

in Suba

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

93fc4f7e-5cd9-51de-b2f3-908502e7f99b